

BILTEN SLOVENSКИH KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV (SKI)
IN SOCIALNE AKADEMIJE

DEMOGRAFSKA KRIZA

LETNIK 11

ŠTEVILKA 1 ■ OKTOBER 2006

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI)

Pred drugo svetovno vojno so se slovenski katoliški izobraženci zbirali pod okriljem Akademskega starešinstva, ki je nato nadaljevalo delo v Argentini, kjer deluje še danes. Doma je začel zbirati izobražence Jože Strgar, dipl. ing. agr., leta 1985 ob pomoči p. Mihe Žužka. Ker tedaj ni bilo mogoče niti misliti, da bi se registrirali kot civilnopravno društvo, so v cerkvenem okviru ustanovili Medškofijski odbor za izobražence (ŠOI). V njem so delovali mnogi današnji vidni javni delavci in politiki. Začeli so izdajati list za študente in izobražence Bilten, ki je nato prerasel v revijo Tretji dan. Po zmagi demokracije so mnogi vodilni člani MOI odšli v politiko in vse je bilo treba začeti znova. Leta 1994 smo na občnem zboru sklenili, da se preimenujemo v društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI). Od jeseni 1994 smo tudi civilnopravno registrirani. Podružnice SKI (ali pa samostojni klubi) pa so zaživele po vsej Sloveniji. Redno prirejajo predavanja in razprave o perečih družbenih temah. Med člane sprejemamo vse, ki jih zanima globlje reševanje vprašanj našega časa na osnovi krščanskih vrednot. Letošnja članarina je 3000 SIT in vključuje naročnino na interno glasilo ZRNO SKI, ki ga pošiljamo neposredno na naslove članov.

Slovenski katoliški izobraženci smo z mednarodno pomočjo in ob sodelovanju Inštituta za filozofijo in družbeno etiko pri Teološki fakulteti v Ljubljani leta 1997 ustanovili Socialno akademijo (SAK), ki je v lanskem letu postala samostojen zavod. Študij na njej je namenjen vsem, ki se želijo udeleževati javnega življenja, pa bi se radi prej poučili o pravnih, socioloških, filozofskih in moralnih tako teoretičnih kot praktičnih osnovah tega delovanja na področju gospodarstva, politike, javnega obveščanja in drugod. Take akademije že dolgo časa uspešno delujejo na Zahodu, posebno v Nemčiji in Avstriji.

Študij je izredni, traja eno leto in pol in obsega približno 400 ur programa. Sluhatelji, ki naj bi imeli vsaj srednješolsko izobrazbo, se zbirajo 28 krat ob koncih tedna v Ljubljani. Znotraj tega so ob 22 koncih tedna učna srečanja, 2 sobotni ekskurziji in delovna praksa v podjetjih v obsegu 4 koncev tedna. Diplome SAK bodo prav gotovo odpirale vrata do delovnih mest, kjer je javno delovanje bistveni sestavni del.

ZRNO, Interno glasilo SKI

Ljubljana, oktober 2006, letnik XI, številka 1

Izdaja Društvo SKI, Janeza Pavla (Zrinjskega) 9, 1000 Ljubljana

TRR: Raifeisen Krekova banka 24200-9003989427

tel. : (01) 430 5370

domača stran: www.drustvo-ski.si; e-pošta: ski@drustvo-ski.si

Urednik: dr. France Cvelbar

Urednik številke: dr. Tomaž Kranjc

Oblikovanje naslovnice: Jan Kocbek

Naklada 700 izvodov

ISSN 1408-1911

Bomo preživel? Demografski položaj Slovenije

Demografsko vprašanje postaja tudi pri nas, počasi in obotavljaje, pa vendar dovoljena družbena tema. Del družbe in politike se že zaveda njegovega pomena, v delu družbe pa še vedno vzbuja posmeh in odmahovanje z roko; še vedno je izhodišče za ideološki boj, saj je neposredno povezano z zakonom, družino in otroci ter tako z nekaterimi temeljnimi družbenimi in osebnimi vrednotami. Hkrati pa postaja jasno, da je demografska problematika tema našega obstanka, našega preživetja. "Preprosto povedano, človeštvo se še nikoli doslej ni soočalo s tako resno ogroženostjo lastnega obnavljanja, kakor se to dogaja pred našimi očmi v današnjih razvitih državah. ", pravi prof. dr. Malačič v svojem prispevku.

Da se moramo soočiti z demografskimi problemi, začenjamo čutiti, ker nas udarjajo po denarnici. A še vedno si zatiskamo oči pred pravimi vzroki grozečih težav in se lotevamo le odpravljanja posledic.

"Evropska komisija je opozorila, da je Slovenija med tremi državami, kjer bo dolgoročni učinek staranja prebivalstva na proračunsko stanje največji, predvsem zaradi precejšnjega povečanja pokojninskih izdatkov. Neugodna diagnoza je zapisana v pravkar objavljeni analizi evropske komisije, ki naj vlade evropskih držav spodbudi k pravočasnim reformam pokojninskih izdatkov... ", poroča časopis Delo v petek, 13. oktobra 2006.

Domača politika nas pomirja. "Izračuni govorijo, da posebnih zadreg v zvezi s stabilnostjo javnih financ in problemom staranja slovenske družbe na kratek in srednji rok ne bo," je poslanec upokojenske stranke komentiral današnje poročilo Evropske komisije, in nadaljeval: "Bolj smotrno se je usmeriti v razvojne tokove, v povečevanje gospodarske rasti, v večji družbeni bruto produkt in večjo dodano vrednost, kar tudi na dolgi rok lahko pomeni, da delež sredstev za starostnike v BDP ne bo naraščal tako, da bi ogrožal javne finance."

Vodja sektorja za družbeno blaginjo in socialni razvoj pri Uradu RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) je sporočil: "Popravke in dopolnitve pokojninskega sistema je treba takoj pripraviti in jih tudi kmalu začeti izvajati. V nasprotnem primeru bodo v pokojninskem sistemu na dolgi rok nastopile težave."

Finančni minister: "Opozorila Evropske komisije o vzdržnosti slovenskih javnih financ niso nikakršna novost, problema pa se zaveda tudi Slovenija, ki o dolgoročnih težavah na tem področju zaradi neugodnih demografskih trendov redno poroča Evropski komisiji." Nadalje meni, "da je treba v javnosti odkrito razpravljati o vprašanih staranja prebivalstva," opozarja pa pred ustvarjanjem "vzdušja krize in katastrofe". Opozoril je še,

da je vlada že sprejela nekaj ukrepov, med drugim predlaga spremembe pri valorizaciji socialnih transferjev. Do konca leta pa napoveduje pripravo zakonov o trgu finančnih instrumentov ter o investicijskih skladih in družbah za upravljanje, s katerima naj bi zaživela drugi in tretji pokojninski steber, uredila pa bi tudi razmere na kapitalskem trgu z zagotovitvijo pravnega varstva malih delničarjev in malih vlagateljev...

Kar nas gane, je, da mora družba izobilja začeti zategovati pas. Vzroka, to je dejstva, da smo na pragu demografske krize, pa še vedno ne želimo videti in se z njim soočati. Družba in politika je začela zaznavati gospodarske in finančne učinke staranja prebivalstva in jih poskuša reševati z gospodarskimi in finančnimi ukrepi. Nekaj časa jih bo lahko.

A strokovne raziskave, brez ideoloških predsodkov, pri nas in drugod po Evropi, kažejo, da smo pred demografsko krizo, ki je pravi vzrok za "ogroženost javnih financ" in katere posledic ne bo mogoče odstranjevati z nobenimi gospodarskimi in finančnimi ukrepi. Krizo, ki vodi v neznan in še ne doživete razmere, krizo, za katero se ne ve, kako se bo končala, ki je tako globoka, da se ne ve, ali jo bomo preživeli. "Marsikomu v Sloveniji še danes ni jasno, kako obsežne bodo ekonomske in družbene posledice demografske krize. Nekaterim se postopoma začinja svitati, da pokojninski, zdravstveni in socialni sistemi, na katere smo se navadili in razvadili, ne bodo mogli preživeti. Čim globlja bo demografska kriza, tem hitreje in intenzivneje bodo ti sistemi razpadli. Ljudje, ki pa so se zanašali na njihovo podporo, se bodo morali zanesti sami nase. Mnogi ne bodo imeli nobenih bližnjih sorodnikov, ki bi jim lahko kakorkoli pomagali. Velika iluzija pa bi bila pričakovati, da bodo ljudje v času svojega delovnega življenja prihranili dovolj sredstev za dostojno življenje v starosti in onemoglosti. Človeška kratkovidnost na tem področju je že kar pregovorna." (Malačič)

Dolga desetletja je povojna evropska družba ustvarjala večje in večje blagostanje. Njeno vodilo je postala "skrb zase", uživanje življenja ("to have fun"), svoboda v smislu opuščanja starih družbenih norm, "spolna revolucija" in "svobodna ljubezen".

Družina je postala ovira, saj je omejevala človekovo svobodo uživanja. Prav tako zakon in zvestoba. In najbolj otroci. V zahodni potrošniški družbi je spolnost prisotna na vsakem koraku. A z neko omejitvijo. Biti mora varna. To pomeni dvoje. Zaščititi se moramo pred partnerji in otroci. Partnerje lahko jih menjavamo, a poskrbeti je treba, da se ne okužimo. Predvsem pa se moramo zaščititi pred nevarnostjo zanositve. Varen seks pomeni, da smo varni pred otroci. Ne-varen je seks, pri katerem se lahko spočne otrok. Cilj je mrtva spolnost, spolnost za zabavo, ne za življenje.

Otroci so grožnja. Omejujejo našo osebno svobodo in postali so strošek. Zahodna civilizacija je ustvarila pojem "zaželenih" in predvsem "nezaželenih" otrok. Otroci se smejo roditi šele, ko si človek ustvari dovolj visoko blagostanje, da lahko pomisli na otroka in si ga zaželi. Otrok, ki bi se rodil, preden je zagotovljena "materialna baza", je "nezaželen", zato ga ne sme biti. Zaželenim otrokom starši posvečajo ljubezen in skrb, zato so "kvalitetni", nezaželeni pa so "nekvalitetni", ker jim starši ne morejo posvečati potrebne skrbi, so ponavljali strokovnjaki za družino. In seveda je bolje imeti manj, a kvalitetnih otrok, kakor veliko nekvalitetnih. Sodobna civilizacija je našla način, da se "nezaželene" otroke ne spočinja ali se jih, če pride do pomote-nesreče, odpravlja. Ko so noseče matere prihajale h ginekologom na pregled, je bilo pri prvi nosečnosti prvo vprašanje, "ali ga bodo obdržale". Pri naslednjih nosečnostih je bilo vprašanje isto, a če je bodoča mamica želela otroka "obdržati", je to spremljalo začudenje in nekoliko nagrbančeno čelo. Splavov je toliko ali več kakor rojstev. Zapiramo vrtce in šole, ker ni otrok.

Cela družba je vzgajala in še vzgaja otroke že v osnovni šoli za "varen seks", jih seznanja s kontracepcijskimi metodami, ki jim že od malega, v podzavesti, ustvarijo predstavo o otrocih, ki so grožnja, ki so nevarnost, ki jim lahko uničijo življenje. Pred otroci se je treba za vsako ceno zaščititi, češ da mladim mamicam uničijo šolanje, starejšim ženskam kariero, zakonskim parom ali zunajzakonskim partnerjem življenjski standard, do katerega imajo pravico. Otrok je nevaren, nam odzvanja v podzavesti. "Ne, jaz ne morem imeti bratca ali sestrice, ker moja mami nima denarja in bi morala biti milijonarka, da bi lahko imela več otrok", je ob dnevu otroka tv novinarki povedal nasmejan, ljubeč plavolas deček iz vrtca. Kdo ga je podučil?

Včasih je veliko otrok pomenilo družinsko trdnost in zagotovilo za preživetje. Zdaj pomeni neuglednost in daje vtis zanemarjenosti. Imeti več otrok vzbuja začudenje, tudi pomilovanje in nekaj prezira.

Družba si je in si marsikje še vedno prizadeva razbiti grdo "meščansko" družino, ki je vir nasilja nad otroci, in ustanavlja varuhe otrokovih pravic, ki jih bo, vedno manj številne, ščitil pred starši. Zakoni in družine se vse pogosteje razbijajo, vedno več je otrok, ki dobijo tako izkušnjo. Otroci se odvajajo "... zaradi nizke rodnosti so otroci obkroženi z velikim številom odraslih in starih oseb. Na enega otroka lahko pride tudi do 6-8 odraslih v njegovem družinskem okolju." Ko otroci, ki preživljajo tako otroštvo odrastejo, še sami ponovijo isti življenjski vzorec. Schirrmacher ugotavlja, da se od-učijo ljubezni in solidarnosti, ki ju lahko da le družina.

V nekaj letih se ne bo zgodilo nič dramatičnega, to nas pomirja. Tudi politiko,

ki razmišlja le v volilnih ciklih. Kaj bo čez mnogo let, pa ni več naša skrb. Menimo, da bi morala biti. "Na osnovi današnjega znanja ne moremo izključiti možnosti, da so lahko sedanji negativni demografski trendi ireverzibilni. To pomeni možnost, da se poslabšani demografski procesi, ki prestopijo nek prag, preprosto ne morejo več trajno izboljšati." (Malačič)

Ne le Slovenci, ki nas je v masi prebivalstva na Zemlji le za peščico, tudi večji narodi zahodnega sveta so pred razpotjem, ki jih vodi v "neznano pokrajino" (Schirmacher). Ne vemo, kaj nas čaka v njej. Niti ne vemo, ali bomo kot narod preživeli. To v naravi in človekovi zgodovini ni nič posebnega, stalno izumirajo živalske in rastlinske vrste, mnogo velikih in močnih civilizacij je že izumrlo, vsak dan izumirajo majhne skupnosti in njihovi jeziki. "Samo po sebi bi moralo biti razumljivo dejstvo, da lahko dolgoročno preživijo samo tiste skupnosti, ki rojevajo zadostno število otrok. Za slovensko prebivalstvo tega ni mogoče reči." (Malačič) A nekako verjamemo, da nam ne bi smelo biti vseeno za usodo lastnega naroda. "Kratkovidno, neodgovorno in nedopustno bi bilo še nadaljnje vztrajanje v prepričanju, da lahko v Sloveniji prepustimo naš demografski razvoj stihiji. Potrebna nam je dobro premišljena in dosledno izvajana prebivalstvena politika z jasno izraženimi demografskimi cilji. Hkrati pa je potrebno, da celotno prebivalstvo in še posebej volivce čim bolj natančno seznanimo z naravo demografske krize ter njenimi bližnjimi in tudi bolj v prihodnost premaknjenimi posledicami. V družbi ne bi smelo biti nikogar, ki bi se v mislih ali v realnosti izogibal odgovornosti do prihodnjih rodov in hkrati računal na mehanizme družbene solidarnosti, ko bi zaradi lastne neodgovornosti zašel v resne eksistencialne stiske." In naprej: "V Sloveniji doslej nismo sprejeli nobenega vladnega ali parlamentarnega dokumenta, iz katerega bi bilo kakorkoli vidno, da se naši politični predstavniki zavedajo resnosti naših demografskih problemov in posledic, ki jih bodo povzročili." (Malačič)

Žal ni nobenega jasnega in preprostega recepta, kako povečati naravni prirastek in ustaviti izumiranje. Ve se, da ne finančne stimulacije ne poročniške in druge ugodnosti ne povečujejo želje po več otrocih. Verjamemo, da je odločilnega pomena "družbena klima", zavest, da otroci niso grožnja, ampak blagoslov, da prinašajo mladost in veselje in da bi morali biti razlog za ponos in ne sramovanje in zadrego. Vprašanje otrok je vprašanje vrednot, odnosa do življenja. Tudi v demografskih vprašanjih se kažejo znaki utrujene in zahajajoče civilizacije, ki se je odpovedala osnovni skrbi in nalogi živih bitij, preživetju.

Pričujoča številka Zrna je mišljena kot vzpodbuda za razmislek o demografskem stanju naroda, ki je v tem trenutku na poti v izginotje. Prinaša

štiri, po našem mnenju tehtne in zanimive prispevke. Najprej objavljamo prispevek "Ozadja izumiranja prebivalstva Slovenije" našega strokovnjaka dr. Lojzeta Gosarja, ki že dalj časa opozarja na te probleme, sledi članek "Demografska prihodnost Slovenije in možnosti prebivalstvene politike" našega vodilnega strokovnjaka s področja demografije in profesorja na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani, dr. J. Malačiča. V njem avtor znanstveno stvarno in "suho", kratko in jedrnato, predstavi demografski položaj Slovenije in njegove implikacije za prihodnost družbe in naroda. Za vtis o tem, kakšne so razmere v (prebivalstveno) največji evropski državi Nemčiji, objavljamo prevod članka "Med volkovi" (avtorjev Angele Gatterburg, Matthiasa Matusska in Martina Wolfa), ki je bil objavljen v nemški reviji Spiegel ob izdaji knjižne uspešnice Minimum avtorja Franka Schirrmacherja. Knjiga govori o demografski katastrofi, pred katero se je znašla Nemčija. Objavljamo tudi prevod intervjuja, ki ga je dal F. Schirrmacher prav tako za Spiegel, na koncu prilagamo poziv vladi in državnemu zboru republike Slovenije a skupščine Sveta katoliških laikov Slovenije (SKLS) in pa pismo uredništvu Dela dr. Draga Čeparja.

T.K.

Dr. Lojze Gosar

Ozadja izumiranja prebivalstva Slovenije

V drugi polovici sedemdesetih let se je po podatkih Statističnega Urada Republike Slovenije v Sloveniji letno rodilo še okoli 30,000 otrok, po letu 1980 pa je število rojstev naglo nazadovalo in v letu 2003 padlo že na najnižjo številko 17,321 in v letu 2004 nekoliko poraslo. Število umrlih je prvič preseгло število rojenih v letu 1993, od leta 1997 dalje pa je naravni prirastek (razlika med številom rojenih in umrlih) stalno negativen. Upravičeno lahko trdimo, da je po letu 1980 Slovenija prešla demografski prag.

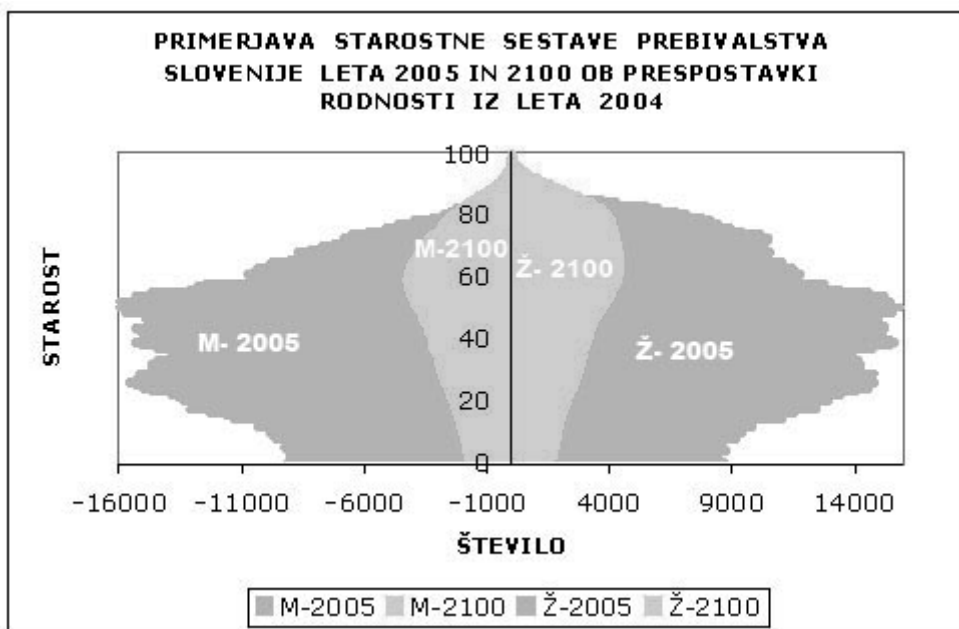
V letu 2003 je kar v 131 občinah umrlo več ljudi, kakor se jih je rodilo, a le v 57 občinah je bil naravni prirastek pozitiven. Značilno tudi je, da se je v 36 občinah priselilo 50 ali več ljudi, v 10 občinah pa se jih je več kot 50 odselilo. Vsekakor je značilno, da se je iz Ljubljane odselilo kar 740 ljudi več, kakor doselilo, in podobno tudi v Mariboru (434).

Iz projekcije prebivalstva Slovenije od leta 2005 do 2100 je razvidno, da nas bo v primeru, da bo rodnost ostala enaka,

kakor je bila v letu 2004, v letu 2100 le še okoli 561,000. Že zaradi geografske lege Slovenije pa se ta napoved gotovo ne bo uresničila, ker ne upošteva doseljevanja. Vemo namreč, da število prebivalcev Slovenije ne nazaduje, ampak zaradi doseljevanja počasi narašča. Če bi hoteli tudi v bodoče ohraniti vsaj sedanje število prebivalcev, bi ob isti rodnosti, kakor je bila v letu 2004, morali do leta 2050 doseliti že okoli 663,000, do leta 2075 pa 1,121,000 prebivalcev. V primeru, da bi prebivalstveno vrzel, ki nastaja zaradi odmiranja Slovencev, dopolnili doseljeni, in bi celotno število prebivalcev Slovenije ostalo bolj ali manj isto, bi bilo leta 2100 Slovencev le še 28%.

Primerjava starostne sestave prebivalstva za leto 2005 in 2100 nazorno pokaže, da bodo v primeru, da se rodnost ne bo povečala, nastopile bistvene spremembe ne samo v številu, ampak tudi v starostni sestavi prebivalstva. Že leta 2050 bi bilo kar 30,6 % prebivalstva Slovenije starega 65 let ali več, medtem ko ga je bilo leta 2004 le 15,7 %.

OZADJA IZUMIRANJA PREBIVALSTVA SLOVENIJE

Starostni piramidi za leto 2005 in 2100 lahko razumemo na dva načina. V primeru, da ne bo doseljavanja, starostna piramida nazorno pokaže izumiranje prebivalstva Slovenije. V kolikor pa bo zaradi doseljavanja število prebivalcev Slovenije ostalo v glavnem nespremenjeno, bo razliko pokrilo okoli 72 % prebivalstva Slovenije neslovenskega porekla.

Širši vzroki za odmiranje prebivalstva in izgledi za prihodnost

Prebivalstvo ni tako imenovana "planska kategorija". Tak ali drugačen številčen razvoj prebivalstva in njegova razporeditev v prostoru sta odvisna od najrazličnejših vzrokov, skratka od tega, ali je v družbi vzpostavljeno pristno blagostanje, ki vzbuja zaupanje v prihodnost.

Priznati tudi moramo, da razloge za občutek ogroženosti kaj radi iščemo zunaj sebe in smo zato včasih tudi nestrpni do drugih narodnosti.

Razmišljanje pa lahko zaključimo z

ugotovitvijo, da ima vsak človek in vsaka skupina ljudi oziroma družba pravico do geografskega okolja (ki je hkrati milje, pokrajina ali regija), ki je ugodno za njegov razvoj in njegovo resnično blagostanje. Da bi se temu cilju, kolikor se je le mogoče, približali, pa je potrebna splošna vzgoja za:

- pravilno dojetje vsega, kar je blizu ali daleč, za razumevanje drugega in drugačnega, tudi prostora, preko katerega preidemo od našega neposrednega

okolja k okolju v najširšem smislu

- naklonjen odnos do vseh krajev in območij s prebivalci, njihove lepote, slikovitosti in kontrastov, pestrosti, pa tudi pomanjkljivosti
- pravilno pojmovanje meja, pa naj bodo občinske ali državne, ki naj pomenijo vrata k sosedu, ne pa ločnico.
- dojemanje vsega, kar se skriva za zunanjim videzom: funkcije, tokovi in dinamika, ki se skrivajo za navidez nevidno pokrajino
- pravilno pojmovanje partikularizma in univerzalizma, ki stalno iščeta eno v drugem.
- zavest in odgovornost vsakega prebivalca za solidarnost z vsemi območji (kraji, prostori), med stvarmi in ljudmi.

Znano je, da doživljajo nekatere evropske države težko krizo identitete. Prav pri ohranjanju le te, pa lahko mali narodi prevzamejo vodilno vlogo. Že v svojem lastnem interesu so dolžni z vsemi sredstvi delati za to, da se v družbenem in političnem življenju zopet priznajo in uveljavijo temeljna načela, brez katerih zares iskreno vzajemno in mirno sožitje ni mogoče.

Negativnih poselitvenih teženj in njihovih posledic v prostoru ne moremo spremeniti samo z izboljšanjem razmer na različnih področjih življenja in dela. O tem pričajo demografske razmere v državah z zelo visoko življenjsko ravni. Eden od prvih pogojev za uspeh so take kulturne razmere, da bodo uveljavljene prave vrednote, in sicer na vseh področjih, tudi tistih, ki s

to problematiko na prvi pogled nimajo povezave. Prave vrednote bi morale priti do izraza na vseh področjih življenja in dela.

Vsaka človekova dejavnost pusti v pokrajini veliko bolj trajen pečat, kakor se morda zavedamo. Vse, kar se dogaja v prostoru, pa izraža tudi duhovno kulturo naroda. Slovenija je tako majhna, da si niti v kratkoročnem obdobju ne more dovoliti velikih napak.

Pogoj za to pa je skladnost med vsemi vidiki življenja in dela.

Ugotovili smo že, da obnavljanja prebivalstva (ohranjanje pri istem številu) v bližnji prihodnosti pri sedanji stopnji rodnosti ni mogoče več zagotoviti. Stanje se lahko popravi le, če se bo močno zvišal naravni prirastek.

Vzrokov za sedanje stanje ni malo. Eden od pomembnih vzrokov za pravkar opisano stanje je tudi dejstvo, da se materinstvo pogosto obravnava le kot "nujno zlo za ohranitev vrste."

Ta dejstva so tudi pripomogla k nastanku skrajnih oblik feminizma, ki zaide v protislovje s z lastnimi prizadevanji, saj razvrednoti ravno to, za kar naj bi se upravičeno potegoval – za dostojanstvo ženske.

Le na prvi pogled je naravni prirastek tem nižji, čim večja je vloga žensk v družbi. Pogosto je sicer res tako. Toda vzrok za to je predvsem v razmerah, v kakršnih ženske to vlogo opravljajo. Ženske bi morale imeti bistveno pomembnejšo vlogo v naši družbi.

Ob tej ugotovitvi ne smemo pozabiti, da zunanja, včasih tudi domnevna (na

OZADJA IZUMIRANJA PREBIVALSTVA SLOVENIJE

primer nacionalna) ogroženost, do katere za daljše obdobje ne moremo predvideti, znamo biti pozorni, odvrta pozornost pa imajo rezultati projekcije praktičen od še hujše notranje načetosti. pomen za stvarno presojo razmer, v Kljub temu, da niti rodnosti niti selitev katerih živimo.

Pri snovanju ukrepov v zvezi z našo prihodnostjo bi morali biti pozorni tudi na etična načela. Pri tem je pomembno, da imajo človekove pravice prednost pred kakršnokoli družbeno ureditvijo. Tudi če je v nekaterih evropskih državah uzakonjena pravica do evtanazije, take zakonodaje EU v nobenem primeru ne bi smela vsiljevati vsem državam članicam.

Prof. dr. Janez MALAČIČ

Demografska prihodnost slovenije in možnosti prebivalstvene politike

1. Uvod

Dolgoročni demografski razvoj in sedanje demografske razmere uvrščajo Slovenijo v skupino razvitih evropskih in svetovnih prebivalstev s podobnimi demografskimi značilnostmi in problemi. Med temi značilnostmi so gotovo najpomembnejše nizka smrtnost z vse do nedavnega nepojmljivo dolgim življenjskim pričakovanjem ob rojstvu, nizka rodnost, ki je v razmerah nizke smrtnosti povezana s preživetjem velikega deleža živorojenih do sorazmerno visokih starosti, nizek in vse do nedavnega pozitiven naravni prirastek prebivalstva in dolgoročno staranje prebivalstva. Po drugi strani pa se v teh državah v zadnjih dveh do treh desetletjih pojavljajo tudi podobni demografski problemi. Tukaj kaže izdvojiti veliko znižanje rodnosti pod raven, ki še ohranja enostavno obnavljanje prebivalstva, naraščajoče in vse bolj pretirano staranje prebivalstva in vse hitreje naraščajoči negativen naravni prirastek prebivalstva. Takšne demografske razmere so skupaj s širšimi ekonomskimi in družbenimi razmerami v tej skupini držav osnova za pozitivne

neto selitve s preostalim delom sveta.

Sedanje demografske razmere v Sloveniji in razvitih državah so posledica demografskega prehoda, ki je v približno dveh preteklih stoletjih privedel do spremembe tipa obnavljanja prebivalstva. Tradicionalni tip obnavljanja prebivalstva z visoko smrtnostjo in rodnostjo se je v tem času umaknil modernemu tipu obnavljanja prebivalstva z nizkimi ravnimi smrtnosti in rodnosti. V času demografskega prehoda se je prebivalstvo razvitih držav zelo povečalo, v nekaterih primerih tudi za več kot štirikrat. V Sloveniji demografski prehod ni prinesel večjega povečanja, saj se je naše prebivalstvo v času prehoda povečalo le z indeksom 180. Vse več strokovnjakov pa je v zadnjih dveh desetletjih naklonjenih tezi, da je temu prvemu demografskemu prehodu sledil drugi, ki je povzročil veliko znižanje rodnosti v razvitih državah daleč pod raven enostavnega obnavljanja prebivalstva. V nekaterih državah, med njimi žal tudi v Sloveniji, se je rodnost znižala na 60 ali celo manj odstotkov tiste, ki bi zagotavljala

enostavno obnavljanje prebivalstva.

Velik del današnjega sveta pa demografskega prehoda še ni dokončal, saj se velika večina manj razvitih držav, ki spadajo v to skupino, nahaja v različnih fazah tega procesa. V teh državah je smrtnost sorazmerno hitro padla, rodnost pa se počasi in s težavami znižuje. Zato prebivalstvo tega dela sveta hitro narašča in pospešeno spreminja makro demografske razmere na planetu.

Opisani demografski procesi so privedli do tega, da danes živi na našem planetu okrog 6,5 milijarde ljudi. Od tega jih živi v razvitih državah okrog 1,2 milijarde, preostalih več kot 5 milijard pa živi v manj razvitih delih sveta. To razmerje pa se bo v prihodnjih desetletjih še bolj nagnilo v prid druge skupine držav, saj se je rast prebivalstva v prvi skupini skoraj zaustavila, v drugi skupini pa je še zmeraj visoka. Ne da bi se spuščali v podrobnosti, omenimo, da večina strokovnjakov pričakuje, da se bo rast prebivalstva sveta ustavila nekje na ravni okrog 9 milijard ljudi in da se bo večina nadaljnjega prirastka dogodila v manj razvitih državah. To hkrati pomeni, da se bo tudi v teh državah končal demografski prehod.

2. Oris novejših demografskih razmer v Sloveniji in pogled v prihodnost

Po kratki skici demografskega razvoja v svetu si v tej točki podrobneje oglejmo novejše demografske razmere v Sloveniji v njeno demografsko prihodnost.

Demografske razmere v Sloveniji so bile v bivši državi dolgo časa zgledne. To je bilo v času, ko se je v Sloveniji končal demografski prehod, rodnost pa je okrog 20 let ostala na ravni, ki je večinoma za spoznanje presejala tisto, ki bi bila potrebna za enostavno obnavljanje prebivalstva. Hkrati je Slovenija v šestdesetih letih prejšnjega stoletja postala iz emigracijske imigracijska država, v sedemdesetih letih se je neto priseljevanje še precej povečalo. Od začetka osemdesetih let naprej pa so se demografske razmere hitro slabšale. Najbolj očitno se je to pokazalo v zniževanju rodnosti in staranju prebivalstva. Samo za ponazoritev povejmo, da se je povprečno število otrok, ki jih rodi ženska v rodni dobi v obdobju 1980-2004 znižalo od 2,1 na 1,25. Modelsko prebivalstvo s takšno stopnjo rodnosti bi upadalo s povprečno letno stopnjo okrog – 1,5 odstotka. Vseskozi pa so prisotni še številni drugi demografski problemi. Med njimi kaže posebej izdvojiti preveliko zaostajanje v zniževanju smrtnosti moških za smrtnostjo žensk, precej večjo smrtnost v vzhodni polovici države kot v zahodni polovici, izrazite socialne razlike v smrtnosti, veliko znižanje poročnosti in povečanje razveznosti, neuskkljenost in neprilagojenost zunanjih migracij potrebam Slovenije, ekonomsko škodljivo prenizko notranjo mobilnost prebivalstva Slovenije itd. Pozitivna rast prebivalstva se pred našimi očmi spreminja v negativno. Naravna rast pa je že vse od leta 1997 negativna in

naraščajoča, saj smrtnost iz leta v leto vse bolj prekaša rodnost.

Kritičnost sedanjih demografskih razmer v Sloveniji pride najbolj do izraza, če izdelamo konstantno varianto projekcije prebivalstva. Pri taki varianti zamrznemo sedanje stanje demografskih procesov in jih podaljšamo v prihodnost. Če to storimo za obdobje 2001 – 2036 (izračun avtorja), ugotovimo, da bi se prebivalstvo Slovenije zmanjšalo od 1.990.094 na 1.676.902. Iz teh podatkov izračunani indeks je 84,3, kar pomeni, da bi se prebivalstvo zmanjšalo za 15,7 odstotka. Ob tem pa bi se v Slovenijo neto priseljevalo 3.000 ljudi na leto. Če migracijskega prirastka ne bi bilo, bi bil prej omenjeni indeks le 78,5 odstotka, prebivalstvo pa bi se zmanjšalo za 21,5 odstotka. Ženska bi v povprečju rodila 1,2 otroka. Naravni in celotni prirastek prebivalstva bi bila ves čas negativna in bi na koncu projekcijskega obdobja znašala -11,1 in -9,4 %, delež 65 in več let starih pa bi se povečal od 14,1 na 23,9 odstotka. Za piko na i dodajmo še podatek iz projekcije prebivalstva Slovenije do leta 2050 Demografskega oddelka OZN. Ta kaže, da bi naj bila povprečna starost prebivalstva Slovenije sredi 21. stoletja 53 let in bi bila skupaj z Latvijo in Japonsko najvišja na svetu.

Rezultati drugih variant projekcij prebivalstva Slovenije se ne razlikujejo veliko od konstantne variante. Osnovni slovenski demografski problemi pridejo do izraza v vseh variantah. Če si samo v najbolj grobih obrisih ogledamo projekcije prebivalstva

Slovenije 2001-2036 po naravni rasti, to je brez prisotnosti migracij, ne da bi se podrobneje spuščali v obravnavo vgrajenih hipotez, lahko vidimo, da bi se število prebivalstva Slovenije do leta 2036 bistveno znižalo po vseh variantah. Največje znižanje kaže konstantna varianta, ki smo jo že navedli in kjer ne pride do izraza izboljšanje razmer smrtnosti v projekcijskem obdobju. V nizki, srednji in visoki varianti je znižanje manjše, ker se ob sicer nizki rodnosti izboljšajo razmere s precejšnjim znižanjem smrtnosti. V tej obliki projekcij je naravna rast enaka celotni rasti prebivalstva. V vseh variantah in v celotnem projekcijskem obdobju je ta rast negativna. Variante se, tako v celotnem obdobju projekcije kakor tudi po posameznih petletnih obdobjih, razlikujejo le po velikosti negativnih stopenj rasti. V letih 2031-2036 je izračunana povprečna letna stopnja rasti v primeru konstantne variante -1,2 odstotka, v primeru visoke variante pa -0,65 odstotka, vrednosti za nizko in srednjo varianto se nahajata med tema podatkom.

Projekcije prebivalstva Slovenije 2001-2036, ki upoštevajo tudi migracije, predpostavljajo pozitivne neto migracije pri vseh variantah. Takšna hipoteza je utemeljena z dosedanjimi pozitivnimi neto migracijami v Sloveniji v preteklih letih in desetletjih, s pričakovanim izboljšanjem ekonomskih razmer v naši državi, še posebej zaradi včlanitve v Evropsko Unijo ter zaradi zelo neugodnih razmer na področju rodnosti,

če naštejemo samo najbolj pomembne argumente.

Osnovni rezultat popolnih projekcij prebivalstva Slovenije 2001-2036 kaže, da bi bilo prihodnje število prebivalstva Slovenije po vseh variantah projekcij in v vseh izbranih letih projekcijskega obdobja višje kot v primeru naravne rasti. Rezultat izhaja iz predpostavke o pozitivnih neto migracijah. Priseljevanje v Slovenijo bo v prihodnjih letih in desetletjih izredno pomembno, ne glede na to, da je ravno migracijska komponenta najbolj nezanesljiva in težko napovedljiva komponenta projekcij prebivalstva. V projekcijah predpostavljeno neto priseljevanje bo skupaj z naravnim gibanjem prebivalstva samo pri visoki varianti projekcij privedlo do rahlega povečanja števila prebivalstva Slovenije v letu 2036 v primerjavi z letom 2001. V vseh ostalih variantah bo to število nižje, kakor je bilo leta 2001.

Projekcije prebivalstva Slovenije do leta 2036 pa kažejo še nekaj. V vseh primerih bo prišlo do izrazitega staranja prebivalstva. To bi bilo nekoliko bolj izrazito, če bi se uresničile projekcije po naravni rasti. Upoštevanje migracij v projekcijah pa pokaže, da bi tudi večje imigracije v Slovenijo le malo omilile proces staranja prebivalstva Slovenije. Sklep je podoben, kot so ga ugotovili demografi v številnih evropskih državah.

Posledice slovenskega demografskega razvoja in še posebej staranja prebivalstva se bodo v prihodnje kazale

na številnih področjih. Pomembnejša med njimi so: delo, starost ob upokojitvi in pokojnine; privatno bogastvo in varnost dohodka; medgeneracijski transferji ter zdravje in blaginja v postaranih prebivalstvih.

Posledice bodo vidne na različnih ravneh in v različnih oblikah. Če nekaj teh ravni posebej izdvojim, je najprej treba navesti družino, lokalno skupnost in družbo. Sorodstveni odnosi so se v zadnjih desetletjih v razvitem svetu spremenili. Še nikoli ni bilo toliko razširjenih družin, kjer bi bilo toliko primerov s štirimi in izjemoma celo petimi rodovi, ki bi živeli istočasno. Hkrati pa so zaradi nizke rodnosti otroci obkroženi z velikim številom odraslih in starih oseb. Na enega otroka lahko pride tudi do 6-8 odraslih v njegovem družinskem okolju. V lokalni skupnosti (in družbi) so rojstva redki dogodki, otrok je malo na ulicah in po vaseh, zelo veliko in pogosti pa so pogrebi.

V sorazmerno majhnih prebivalstvih, kot je slovensko, pa se ob rezultatih projekcij in grozečem pretiranem staranju prebivalstva postavljajo še veliko bolj eksistencialna vprašanja. Kaj pomenijo izredno nizka rodnost, visoke negativne stopnje rasti prebivalstva in posledično vse večje potrebe po neto priseljevanju za obstoj slovenskega naroda? Za povrh se to dogaja v svetu, v katerem se število prebivalstva nezadržno povečuje in približuje devetim ali celo desetim milijardam še v tem stoletju. Zakaj številke, ki so navedene v tem besedilu in so v slovenski javnosti

vsaj okvirno prisotne že več kot 10 let, ne spodbudijo odločne akcije za iskanje rešitev in poti do dolgoročno nemotenga obnavljanja prebivalstva? Samo po sebi bi moralo biti razumljivo dejstvo, da lahko dolgoročno preživijo samo tiste skupnosti, ki rojevajo zadostno število otrok. Za slovensko prebivalstvo tega ni mogoče reči. Naša rodnost je med najnižjimi, po projekcijah OZN do leta 2050 pa celo najnižja, v Evropi. Takšno stanje je treba spremeniti, saj z njim v globalnem svetu ne bo mogoče preživeti.

3. Prebivalstvena politika v Sloveniji: nojevsko tiščanje glave v pesek in zamujene priložnosti

Prihodnji demografski razvoj v Sloveniji je možno spremeniti le s preišljeno, strokovno utemeljeno in dosledno vodeno prebivalstveno politiko. Dosedanje prepričanje mnogih in med njimi tudi vodilnih politikov, ki so najbolj odgovorni za prihodnost družbe, da se bodo stvari uredile same po sebi, je nevzdržno. Stvari se ne bodo same uredile. Za prihodnost skupnosti je potrebno rojevati otroke in pogumno sprejeti posledice tega na ravni družine in širše skupnosti. Kar najhitreje pa je potrebno ukiniti vse tiste institucionalne rešitve, ki ljudem zbujejo iluzijo, da potomstvo ni potrebno niti njim kot posameznikom niti komu drugemu. Če hoče družba, ki se znajde v položaju, da ena ženska rodi v povprečju le za spoznanje več kot enega otroka, preživeti,

se mora spremenjenim razmeram kar najhitreje prilagoditi. Poiskati mora rešitve, ki bodo ponovno spodbudile rojevanje dveh do treh otrok na žensko. Pri tem mora radikalno ukiniti vse tiste institucionalne značilnosti, ki so pri tem ovira.

Če z vidika povedanega ovrednotimo različne dosedanje politike, za katere lahko domnevamo, da so posredno ali neposredno povezane z demografskimi razmerami v Sloveniji, moramo najprej ugotoviti, da si nobena od teh politik v obdobju odkritega slabšanja slovenskih demografskih razmer ni zastavila jasno izraženih demografskih ciljev. To se ni zgodilo, kljub temu, da v strokovnih krogih opozarjamo na poglobljanje demografske krize že več kot 20 let. K temu nas je vodilo poznavanje demografskih procesov in poznavanje svojevrstnosti in inertnosti demografskih trendov. Povedano tudi pomeni, da v Sloveniji doslej nismo sprejeli nobenega vladnega ali parlamentarnega dokumenta, iz katerega bi bilo kakorkoli vidno, da se naši politični predstavniki zavedajo resnosti naših demografskih problemov in posledic, ki jih bodo povzročili. Nekaj poskusov oblikovanja prebivalstvene politike v osemdesetih in devetdesetih letih je bilo neuspešnih, saj so bolj ali manj pripravljene dokumenti obtičali v predalih raznih ministrstev. V zadnjih desetih letih pa se vlada niti ni več trudila pripraviti dokumente in jih politično verificirati v parlamentu. Pretekle vlade so se očitno postavile na stališče, da Slovenija ne potrebuje

dobro premišljene in dosledno izvajane prebivalstvene politike, ki bi vsebovala tudi jasno izražene demografske cilje.

Dosedanje vlade so namesto tega vseskozi poudarjale socialne cilje politik in ukrepov, ki bi utegnili imeti tudi demografske učinke. Morda so pri tem potihoma upale, da bodo takšne politike v resnici izboljšale demografske razmere, vendar tega zanesljivo ne moremo vedeti. Poglejmo sedaj nekatere izmed takšnih ukrepov.

Na prvem mestu omenimo porodniški dopust, ki je v Sloveniji že 20 let med najdaljšimi na svetu in praktično polno plačan. Zanj smo že v študiji sredi osemdesetih let napovedali, da verjetno ne bo imel nobenih demografskih učinkov. To se je v resnici tudi zgodilo. Demografskih učinkov ne moremo pripisati niti otroškim dodatkom, davčnim olajšavam za otroke, paketu za novorojenčke, skromnim pomočem mladim družinam na stanovanjskem področju, denarni pomoči velikim družinam, ex post nagradam za rojstva, ki so vgrajene v pokojninsko zakonodajo itd.

Pri vseh naštetih in podobnih ukrepih očitno ne moremo pričakovati vpliva na povečanje rodnosti. Tudi izkušnje drugih držav kažejo, da se ljudje zelo hitro navadijo na nove ugodnosti in jih jemljejo kot nekakšne pravice, ki jim pripadajo same po sebi in ne glede na njihovo ravnanje. Zdi se, da država s takšnimi ukrepi razvaja svoje državljane, ne da bi jim hkrati jasno povedala, da od njih tudi nekaj pričakuje. Ravno

zaradi tega je tako zelo pomembno sprejeti dobro zasnovano in dosledno izvajano prebivalstveno politiko z jasno izraženimi demografskimi cilji. S tega vidika lahko imenujemo preteklo 20 letno obdobje tudi obdobje zamujenih priložnosti.

Marsikomu v Sloveniji še danes ni jasno, kako obsežne bodo ekonomske in družbene posledice demografske krize. Nekaterim se postopoma začinja svitati, da pokojninski, zdravstveni in socialni sistemi, na katere smo se navadili in razvadili, ne bodo mogli preživeti. Čim globlja bo demografska kriza, tem hitreje in intenzivneje bodo ti sistemi razpadli. Ljudje, ki pa so se zanašali na njihovo podporo, se bodo morali zanesti sami nase. Mnogi ne bodo imeli nobenih bližnjih sorodnikov, ki bi jim lahko kakorkoli pomagali. Velika iluzija pa bi bila pričakovati, da bodo ljudje v času svojega delovnega življenja prihranili dovolj sredstev za dostojno življenje v starosti in onemoglosti. Človeška kratkovidnost na tem področju je že kar pregovorna.

Zaradi navedenih in mnogih drugih ekonomskih in neekonomskih razlogov, ki jih tukaj ne moremo obravnavati podrobneje, je več kot očitno, da bi bilo kratkovidno, neodgovorno in nedopustno še nadaljnje vztrajanje v prepričanju, da lahko v Sloveniji prepustimo naš demografski razvoj stihiji. Potrebna nam je dobro premišljena in dosledno izvajana prebivalstvena politika z jasno izraženimi demografskimi cilji. Hkrati pa je potrebno, da celotno

prebivalstvo in še posebej volivce čim bolj natančno seznanimo z naravo demografske krize ter njenimi bližnjimi in tudi bolj v prihodnost premaknjenimi posledicami. V družbi ne bi smelo biti nikogar, ki bi se v mislih ali v realnosti izogibal odgovornosti do prihodnjih rodov in hkrati računal na mehanizme družbene solidarnosti, ko bi zaradi lastne neodgovornosti zašel v resne eksistencialne stiske. In da ne bo pomote, z izrečenim se nikakor ne zavzemam za posege velikega brata v vsakdan posameznikovega življenja. Zavzemam pa se za odgovoren odnos vsakega posameznika za lastno usodo in prihodnost, kakor tudi odgovornost za usodo in prihodnost družbene skupnosti.

4. Možnosti prebivalstvene politike v Sloveniji in prebujanje Evrope

Še tako odločna opredelitev za nujnost jasno zasnovane in dosledno izvajane prebivalstvene politike pa ne more mimo vprašanja, ali obstajajo v razvitih državah primeri takih uspešnih politik. S tem je nadalje povezano vprašanje, kakšen je odnos vodilnih demografskih strokovnjakov in raziskovalcev do vprašanja, ali je učinkovita prebivalstvena politika, ki bi vrnila prenizko rodnost na raven blizu tisti, ki bi zagotavljala enostavno obnavljanje prebivalstva, sploh možna. Odgovori na ta vprašanja so vse prej kot preprosti in enoznačni. Na prvo vprašanje je potrebno odgovoriti, da je v razvitih državah malo primerov

prebivalstvene ali kakšne sorodne politike, za katere bi lahko nedvoumno odgovorili, da so uspešne. Med temi se največkrat omenja primer Francije, ki že okrog 90 let posveča veliko pozornost demografskim vprašanjem. Vrsta drugih prebivalstvenih politik, npr. v bivših socialističnih državah srednje in vzhodne Evrope, je imela le kratkoročne učinke. Res pa je tudi, da so to primeri politik v razmerah, ki še zdaleč niso bile tako dramatične, kot so demografske razmere, ki jih pričakujemo v prihodnjih letih.

Demografske raziskave tudi kažejo, da obstajajo nekatere države, v katerih so imeli materialni ukrepi pomoči družinam za rejo in vzgojo otrok majhne pozitivne učinke na rodnost. Vendar hkrati obstajajo tudi študije, ki niso pokazale nobene povezave. Zato je ob upoštevanju metodoloških problemov pri takih raziskavah nemogoče dokončno odgovoriti na postavljeno vprašanje.

Vse več strokovnjakov, ki so naklonjeni prebivalstveni politiki, tudi meni, da je na osnovi dosedanjih političnih praks nemogoče odgovoriti na vprašanje, kakšen učinek bi imela na rodnost obsežna in kompleksno zastavljena prebivalstvena politika z jasno izraženimi demografskimi cilji. Še posebej, ker se vse bolj široka javnost v razvitih državah začinja zavedati težavnosti demografskih razmer in številnih neugodnih ekonomskih in drugih posledic, ki jih le-te nosijo s sabo. Preprosto povedano, človeštvo se še nikoli doslej ni soočalo s tako resno

ogroženostjo lastnega obnavljanja, kakor se to dogaja pred našimi očmi v današnjih razvitih državah. Naši socialni sistemi in mehanizmi pa so nastali v drugačnih razmerah in z drugačnimi cilji, kakor se pojavljajo pred nami sedaj.

Demografski problemi razvitih držav tudi niso zlahka rešljivi z odprtjem meja in priseljevanjem iz pogosto prenaseljenih nerazvitih držav. Ta rešitev ima mnogo političnih nasprotnikov, ravno tako pa nosi s sabo številne ekonomske in družbene pomanjkljivosti. Za primer lahko navedem izobraženost imigrantov. Če bi razvite države želele reševati svoje demografske probleme s priseljevanjem, bi se število potrebnih priseljencev že na srednji rok tako zelo povečalo, da bi bili na voljo le slabo ali povsem neizobraženi posamezniki, takih pa gospodarstva razvitih držav v večjem številu ne potrebujejo več.

Veliko tega, kar je bilo doslej napisanega v tem besedilu, je najbrž spodbudilo Komisijo EU, da je v približno zadnjem letu dni pripravila in predala v javno razpravo kar dva dokumenta s področja prebivalstvene politike. Dokumenta sta popularno označena kot zelena papirja. Prvi ima naslov »Pristop EU k managementu ekonomskih migracij«, drugi in kasnejši dokument pa nosi naslov »Soočenje z demografskimi spremembami: nova solidarnost med generacijami«. Tukaj ni mogoče in tudi ni potrebno posebej obravnavati obeh dokumentov, vendar je več kot jasno, da sta rezultat vse bolj očitne potrebe po soočenju razvitih

evropskih držav s svojo demografsko prihodnostjo in njenimi številnimi ekonomskimi in neekonomskimi posledicami.

V takih razmerah je še toliko bolj nujno, da se v Sloveniji ne le vključimo v širše evropske razprave o prebivalstveni politiki, ampak da čimprej sami pripravimo celovito, dobro premišljeno, strokovno zasnovano in s čim večjim političnim soglasjem sprejeto prebivalstveno politiko. Pri tem so nam lahko dosedanji, čeprav le deloma uspešni, primeri bolj ali manj delnih politik osnova za pripravo lastnih rešitev. Ne smemo pa tudi pozabiti na iskanje inovativnih rešitev in ukrepov, ki bi bili primerni v času, ki nezadržno prihaja.

Danes živeči odrasli prebivalci Slovenije se moramo čim prej začeti zavedati tudi naše lastne odgovornosti do prihodnjih rodov. Prepustitev demografskih procesov stihiji bi lahko že v tem stoletju ogrozila dolgoročni obstoj slovenskega naroda. Na osnovi današnjega znanja tudi ne moremo izključiti možnosti, da so lahko sedanji negativni demografski trendi ireverzibilni. To pomeni možnost, da se poslabšani demografski procesi, ki prestopijo nek prag, preprosto ne morejo več trajno izboljšati.

Obstaja še veliko tehtnih razlogov za uvedbo celovite prebivalstvene politike v Sloveniji. Vseh tukaj ni mogoče podrobneje naštevati in obravnavati. Nujno pa je potrebno pribiti, da smo za reševanje naših demografskih problemov

odgovorni sami. Pri tem mislim na današnje odraslo prebivalstvo Slovenije. Če ne bomo sami našli dovolj energije in volje ne le za preživetje ampak tudi za ambiciozno pot med najbolj razvite in uspešne, nam tega ne more zagotoviti nihče drug. V konkurenčnem globalnem svetu tega tudi ne moremo pričakovati, saj so v njem šibkosti enih hkrati tudi prednosti in priložnosti drugih.¹

5. Sklep

V sklepnem delu ni potrebno podrobnejše povzemanje vsega, kar je bilo zapisano v posameznih točkah tega besedila. Zato naj ponovim le, da je dosedanje prepričanje mnogih in med njimi tudi vodilnih politikov, ki so najbolj odgovorni za prihodnost družbe, da se bodo demografski problemi v

Sloveniji rešili sami po sebi, nevzdržno. Naši demografski problemi se sami ne bodo rešili. Za prihodnost skupnosti je potrebno rojevati otroke in pogumno sprejeti posledice tega na ravni družine in širše skupnosti.

Obnavljanje prebivalstva je izredno zapleten socialno biološki proces, v katerem pogosto posameznik in njegova družina, ki sprejemata odločitve o potomstvu, ne vidita in ne moreta enostavno videti vseh kompleksnih agregatnih družbenih povezanosti, ki pa na tak ali drugačen način in s precejšnjim časovnim odlogom povratno vplivajo na blaginjo prav tega posameznika in njegove družine. V takih razmerah je družba dolžna osvestiti in izobraziti posameznika ter mu omogočiti, da sprejema odgovorne odločitve zase in tudi za družbo.

¹Sedanja slovenska vlada je že ob nastopu spremenila odnos dosedanjih vlad do prebivalstvene politike. Vendar dosedanja retorika še ni pripeljala do večjih rezultatov. Dokument z delovnim naslovom Strategija za dvig rodnosti v Sloveniji pa je ob koncu oktobra 2006 še zmeraj v obliki delovnega gradiva v predalih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Kako pomanjkanje otrok ustvarja družbo egoistov

Ko postane "ne imeti otrok" vodilna kultura SPIEGEL-ov pogovor s Frankom Schirrmacherjem o njegovi novi knjigi, razpadu družine in družbi prihodnosti

Med volkovi

Padajoča rodnost vodi v osamitev otrok v naši družbi. To ne prizadeva le prihodnjo finančno varnost – brez družine se družba kratko malo ne nauči več ljubezni

Vedno ista mati čaka okoli poldneva na svojega otroka, tam pred šolskimi vrati šole Sophie Barat v Hamburgu, ene najboljših v deželi. Gospa je kultivirana in prijetna in oblečena je v hanzeatsko dekliško nošo iz dobre hiše: lajbič, bluzo, ovratno ruto. Zamišljeno si grize ustnice. Tam stoji v rahlem dežju in opazuje krdelo otrok, ki se vali skozi šolska vrata.

Potem opazi svojega otroka. Z obraza mu popravi lase in ga vprašujoče gleda. Malček si vzame čas. "Mami," pravi končno, "pomiri se, dobil sem petico." Gospa stopi z njim v avto in izza utripanja brisalcev na avtomobilu se na njenem obrazu vidi: sreča. Potem se vrne nazaj preplašeni pogled. Nič časa ne sme izgubiti. Takoj domov, takoj h knjigam.

Čaka jo naslednje delo. V nogometu se reče: po tekmi je pred tekmo.

Povsod so: dobre matere, tesnobne matere, preveč zaskrbljene matere, ki organizirajo terminski koledar otrok kakor tajnice kakemu poslovnemu direktorju.

Saj otroci, ki jih vodijo iz šole, tudi dejansko so vrhunske moči. Oni morajo rešiti domovino. Oni so tisti, po katerih se bo predvidoma od leta 2012 povpraševalo in jih ni dovolj. Dolgoročno jih bo manjkalo na milijone, takrat namreč, ko bo šla cela generacija v pokoj in bo izpraznila mesta.

Otroci to morajo spraviti skupaj, to nalogo morajo opraviti za vsako ceno. S privatnimi učitelji angleščine in hokejskimi trenerji se pripravljajo na

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

življenjski maraton, ki ga bodo vzdržali le najbolj strenirani. V resnici so podoba bede in stiske, kajti oni utelešajo zadnje upanje neke znotraj sebe mrtve družbe, ki se je nekoč, konec šestdesetih let, odločila, da skrči svoje potomstvo na minimum.

Oni so eksponenti družbe "minimuma". "Minimum"¹ se imenuje nova knjiga izdajatelja "FAZ", Franka Schirmmacherja, s katerim je nadaljeval in naprej domislil svojo šokantno demografsko knjigo in bestseller "Metuzalemova zarota".

"Minimum" se ne kvarja več s starimi ljudmi, ampak z mladimi. "Minimum" opisuje duhovne in sociološke posledice neke katastrofe, ki se je že davno začela. "Pritiskali smo na tipke nekega programa", pravi Schirmmacher, "in s tem sprožili biološki NMS (najhujši možni scenarij)², ki ga sploh še ne znamo oceniti."

Malčki, ki tam stopajo iz šole, bodo morali – toliko sedaj vemo – prehraniti ne le lastne otroke in morda lastne starše, ampak še mnogo, mnogo drugih ostarelih ljudi. To breme je večje, kakor ga lahko zmorejo. V desetih letih, najpozneje, se bo to zgodilo.

Še nikoli prej v nemški zgodovini se demografski kegelj ni tako premaknil. Enkrat bo več starih kakor mladih, tako ni bilo niti v časih kuge, in ne med in po svetovnih vojnah. Schirmmacherju se zdi naša družba podobna pionirjem na divjem zahodu. Znašla se je na dolgi poti

in na potovanju v mračno prihodnost se bodo vedno znova trgale družbene mreže, pentlja za pentljo.

Medtem se vsak dan slišijo šumi trganja. "Od leta 2016", tako neko sporočilo preteklega tedna, "ne bo več povečevanja pokojnin." Blagajne so prazne, izpraznila in pozajtrkovala jih je tista povojna generacija, ki je v tem trenutku dominantna.

Posebej v Nemčiji je demografska situacija enoznačna: v komaj kateri evropski deželi se rojeva tako malo otrok kakor pri nas: z 1,3 otroka na žensko manj kakor v Franciji (1,9), Veliki Britaniji (1,7), kaj šele v ZDA (2,1). Že sedaj imamo v metropolah četrti, kjer so mladi z migracijskim poreklom daleč številčnejši.

Pri nas iščejo ženske materinsko srečo v največ primerih v starosti 30 let, in pogosto se to organizira kakor bojni pohod med dvema postajama v karieri, kajti s sredstvi za preprečevanje nosečnosti in z umetnim oplodjevanjem so postali otroci predmet načrtovanja kakor še nikoli v človeški zgodovini.

Še leta 1980 so bile matere ob prvem porodu stare 25 let in so še imele na razpolago biološki čas za nadaljnje porode. Nasprotno pa otroci, ki prihajajo na svet danes, morajo uspeti, kajti z veliko verjetnostjo bodo ostali edinci. Njihove matere, njihovi očetje so vse stavili na to edino karto in ta mora zmagati.

Trideset odstotkov vseh žensk z

¹Franka Schirmmacher: "Minimum". Karl Blessing Verlag, Munchen; 192 strani; 16 Euro.

² angl. MCA = worst case scenario

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

univerzitetno izobrazbo se odloči proti "avanturi otrok". Pri starejših moških je podobno. Po stavki rojevanja je sledila stavka spočenjanja in tako ali tako seveda stavka zakonske zveze – komaj kdo si še upa prevzeti tveganje ločitvenega postopka pred družinskim sodiščem.

Otroke se občuti kot vplivanje na individualne življenjske načrte. "V skupini ljudi, ki so trajno brez otrok", se glasi v neki brošuri Ministrstva za družino, gre pogosto za osebe, "ki nadpovprečno cenijo neodvisnost".

Nastopil je program "vsak zase", ki služi le za oboževanje lastnega trebuha! In ta model je postal vodilna kultura. Povsem logično je, da ob tem nekaj odpade, kar je včasih samoumevno spremljalo "razvoj osebnosti". Odpade prav družina.

Generacija, za katero je življenje osredotočeno na uživanje, išče argumente za svoje ravnanje tako, kakor ji najboljše služijo: Ministrstvo ugotavlja, da ta generacija "glede na probleme sveta ne vidi nobene motivacije, da bi imela otroke" – pri čemer seveda ne upošteva, da je medtem njihova odločitev, da nimajo otrok, močno prispevala k problemom njihove dežele. Medtem, tako brošura, so mnogi prišli tako daleč, da si "ne upajo lotiti se vzgoje otrok".

Naravnost povedano to pomeni, da je naša družba na tem, da se "od-uči" življenja z otroci. Obožujemo otroke in jih puščamo od lakote umreti, kakor izmučeno deklico Jessico. Na najbolj absurden način jih razvajamo in ne opazimo, kdaj katerega v sosednji vrstni

hiši prebunkajo do smrti.

Leta 2004 je morala socialno pedagoška družinska pomoč pomagati skupaj 45,200 družinam s skupno 101,100 otroci – osem odstotkov družin več kakor leto poprej.

Število gospodinjestev, na primer v Stuttgartu, v katere se je vključila Splošna socialna služba, se vsako leto poveča za več sto. Prav tako se tam povečuje število družin, ki padejo pod prag revščine in ki so v "preobremenjeni življenjski situaciji".

A tudi na zgornjem koncu socialnega spektra problemi naraščajo: matere iz gornjega srednjega razreda se po porodu obračajo po nasvet na ustanove, kakršna je hamburški "Trozvok", ki v odlični mestni četrti Volksdorf ponuja "svetovanje in terapijo pri nosečnosti, porodu in otroštvu".

Terapevtka Sabine Kirsch ve: "Ti so prebrali vse o vzgoji in raziskavah možganov, želijo ogromno za svojega otroka in živijo hkrati v strahoviti napetosti." Okolica in starši opazujejo otroke, ki prihajajo na svet danes, kakor na nekaj zunaj-zemeljskega.

Kako se je treba z njimi sporazumovati? Prihajajo z dobim namenom?

Je z njimi vse v redu?

Zakaj še ne govorijo?

Končno, vse hočejo narediti prav.

Hannovrski otroški psiholog Wolfgang Bergmann govori v svoji istoimenski knjigi o "Drami modernega otroka" in analizira vzroke za hiperaktivnost, bolezensko hujšanje in samopoškodovanje, motnje pri otrocih,

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

ki, tako Bergmann, hitro naraščajo. V svoji ordinaciji doživlja Bergmann našminkane, nališpane desetletne deklice, ki že imajo za sabo shujševalne kure in živijo v sovraštvu s svojim telesom, kakor tudi nemirne, agresivne mladostnike, ki se ne morejo na nič koncentrirati.

Nemška družina, ugotavlja Bergmann, je v slabi koži. Posebno v družinah z enim otrokom so starši pogosto zahtevali ozko, harmonično enotnost, in otrok mora navzven dokazovati "funkcioniranje srečne družine". To je mučenje otroka z dobrim namenom, to je, v pogojih visokega življenjskega standarda, varianta zanemarjanja iz nevednosti.

Zdi se, da si naša negotova družba probleme otrok najraje ogleduje na televiziji, v oddajah kakor je "Super varuška"³, ki je s 5,6 milijona gledalcev ena najbolj priljubljenih pri RTL.

Toda, kjer pa se potem zares pojavijo otroci, je treba reševati uganke. V predlanskem letu so Nemci izdali okoli 750 milijonov evrov za vzgojne svetovalce in časopise kakor "Starši za družino"⁴ ali "Familie & Co.". Vsak dan pa so bolj nebogljeni.

Neka starajoča se družba poskuša ploditi čudežne otroke v žalostni zavesti, da nekaj manjka, nekaj življenjsko odločilnega, nekaj, kar se je nekoč, ne ve se kdaj, izgubilo na tej dolgi poti v prihodnost. In potem ta zahodna družba gleda naokoli, na turške mestne predele

kot Berlin-Kreuzberg in na travnike, na katerih se zbirajo pri pečenju na žaru kakor v Tiergartnu (berlinska četrta, op. p.), in potem se ji spet zdrami spomin, kaj je to bilo: velika družina.

Dejansko je plesanje okoli nadarjenega otroka evolucijsko-zgodovinsko in življenjsko-zgodovinsko nesmiselno, kajti nevezan posameznik, tako pripoveduje Schirmmacher v najbolj pretresljivih poglavjih svoje knjige "Minimum", je popolnoma izgubljen, od zmeraj, tedaj v severni Kaliforniji na ledenih višavah Donnerskega prelaza in povsem enako v hotelskem požaru na Otoku Man – vedno so bile sposobne rešiti se večje družinske zveze. Posamezniki, pa naj so bili še taki prijatelji, so pomrli.

Rodovni možgani pravijo: kri je gostejša od vode. Rodovni možgani pravijo: rešuj lastne ljudi. Rodovni možgani pravijo: družina je najuspešnejša tvorba, najbolj ravno v časih krize.

Ravno to najbolj trpežno obliko za preživetje vrste je naša "baby-boom" generacija, rojena v petdesetih letih, razbila. Danes, ko vidimo jasneje, vidimo: odtegnili smo si lastno življenjsko osnovo.

Pri tem ne gre le za vedno redkejšo surovino, za otroka, o kateri se zdaj diskutira močneje in bolj obupano kakor o nafti. Gre tudi za surovino "ljubezen". To je ena najpresenetljivejših odkritij v Schirmmacherjevi knjigi: "Družba potrebuje minimum rastočih družin, da

³Super Nanny

⁴Eltern for family

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

postane nesebičnost, ki se proizvaja v družinah, zaznavna tudi v družbi.” In: “Morda smo ravno na tem, da ustvarimo družbo, v kateri bo vedno več ljudi nezmožnih gojiti ljubezen in skrb za otroke in sorodnike.”

In to ni govorica romantične iluzije, marveč govorica samoohranitve, biologije! Stvariteljska nujnost, okoli katere smo brkljali pod kaznijo propada.

Še v zgodnjih šestdesetih letih so bili trije otroci in več nekaj normalnega. A ob koncu desetletja je bilo konec socialnega ugleda ljudi, bogatih z otroci. Velike družine so bile vse bolj passé. Odtlej so jih asociirali z spodnjim slojem in zanemarjenostjo.

Nasprotno pa je postal monden in absolutno posnemanja vreden parček z dobro plačo in brez otrok, s stanovanjem v starih zgradbah Berlin-Charlottenburga ali Hamburg-Eppendorfa, ki mu ni bilo treba nič dajati na stran za prihodnost kakršnegakoli potomstva, marveč si je zelo kultivirano nabavljaj vse, kar se je ravno reklamiralo in je prišlo pred oči, in je tako, samo po sebi umevno, podpiral gospodarski boom.

Za mlade Nemce, ki so konec šestdesetih let dajali pečat družbi, je bilo ne imeti otrok najbolj vabljiva opcija. Družine ustanovljajo ljudje iz starostne skupine 20 do 45 let. Ali pa jih tudi ne. Pri nas jih to dela vedno manj. In ta model “malo otrok” posredujejo naprej naslednji generaciji, ki ima še manj otrok, kajti dokazano je: da se ljudi

opogumi za otroke, so potrebni otroci. Danes je med mladimi, ki ustanovljajo družine, sorazmerno več takih, ki imajo priseljske prednike, kakor Nemcev.

Boj proti meščanski družini je pri nas trdno zasidran v kulturni kodi. Mladi režiser Thomas Ostermeier je v nekem intervjuju ob zadnji premieri v gledališču v Berlinu ugotovil: “Meščanska družina je vir mnogih problemov, ki nas pestijo.” In je priporočil, da ne spustimo izpred oči ponovne krepitve “meščanskega zakona” v nekaterih okoljih, kakor bi šlo pri tem za podskupine NPD⁵.

Tako globoko se je zajedlo v zavest, kar je oznanjala Komuna 1 leta 1967: da je meščanska mala družina vir vsega zla, okop, ki brani zatiranje in zanikanje nagonov, in tako kotilnica malih nacistov.

Gotovo, rojevanje otrok se je v vseh časih zlorabljalo kot sredstvo za oboroževanje. Narodi so potrebovali vojake, potrebovali so topovsko hrano. Tudi pod nemškimi nacisti je bila ta oblika družinske politike sestavni del vsakodnevne propagande. Erich Kästner se je že leta 1930 v neki pesmi iz tega norčeval: “Si bral, kaj piše v časopisih? / Deželni zbor je bil spet enkrat ogorčen / zaradi upada rojstev. / Tudi nekemu ministru se je to zdelo nezaslišano.” (Prost prevod.)

Člani komune okoli Rainerja Langhansa in Fritza Teufļa so iz tega potegnili napačen sklep. Rekli so: Nikoli več družine, nikoli več Nemčije! Bili so zelo kreativni in idealistični. Družbo so hoteli

⁵ NPD = Nemška nacionalsocialistična stranka (Nationalsozialistische Partei Deutschlands)

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

revolucionirati v najbolj notranjem jedru, boriti so se želeli proti lastnini in egoizmu in živeti svobodo, enakost in bratstvo.

Vendar: Kako živeti bratstvo brez bratov? Motnja v zavesti Komune 1 je bila v razbitju družine, v razpustitvi jedrne celice našega življenja, našega učlovečanja. Osnovnega pribora za življenje, ki ga sestavljajo dajanje in jemanje, odgovornost, samožrtvovanje in pomoč, se da naučiti le v družini. Komuna 1 in po njej vse druge bivalne skupnosti so delale po novem modelu, namreč po modelu "družine po nagnjenju". Če so k temu prišli otroci in se motovili med vsemi nagimi telesi, so jih vzgajali avtoritarno, in to je bilo pomembno.

"Zmagali smo", je rekel član komune Langhans pretekli teden pri kavi v Hamburgu, še vedno s kodrolaso frizuro in očali z nikljevimi okvirom ter z ljubkim nasmehom. Seveda je osivel in morda nasmeh ne kaže pravega zmagoslavja, ampak izdaja velik dvom.

Vse namreč kaže na to, da se je Komuna 1 sama zmagovalno ubila s svojim postulatoma takojšnjega zadovoljevanja potreb in elastičnega tkanja odnosov. Langhans in Co. so na široki fronti odpravili stroge očete in patriarhalne družinske povezave; kaj pa je nastalo iz njihovih "družin po nagnjenju", je znano: razpadle so. Člani komune, ki so hoteli živeti v velikih skupinah, so postali samotni bojevnik.

Eni so odšli v Poono, drugi v odklanjanje vsega, spet drugi so postali teroristi

in so pustili na cedilu svoje otroke. In družine so razpadale bolj in bolj, kajti v družbah, kjer štejejo le še nagnjenja, so dolgoročne povezave komajda še mogoče.

Družba se atomizira. Družina pa potrebuje predvsem eno: dolgoročnost, kajti le ta zagotavlja prazaupanje v druge.

V moderni nemški ločitveni družbi se more ta bistveni vezavni kapital komajda še generirati. Kjer morajo vse opcije vedno hkrati ostati odprte, se nasploh posreči le še vsakemu drugemu vele mestnemu zakonu ostati skupaj, pri čemer pride na svet cela množica ločenskih otrok, ki vedno bolj zaposlujejo socialne službe in šolske oblasti.

V današnjem svetu "minimuma" je postalo otroštvo presneto težavna stvar. O "Izginotju otroštva" je nekoč govoril ameriški kulturni kritik Neil Postman. V odčaranem svetu, ko se otrokom nalaga odgovornosti odraslih, otroštvo ne more preživeti.

Več kakor 20 let pozneje deluje svet, ki ga opisuje Postman, prav idilično. V današnji ločenski družbi se pojavlja otrok vedno pogosteje le še kot tveganje za preživetje ali kot talec gospodarstva. Doslej se je lahko država še ponudila materam samohranilkam kot preživninski nadomestni oče, a tudi ta opcija se vedno bolj razgrajuje.

Otroci ločenih staršev, to je statistično preverljivo, so slabši pri učenju, revnejši v stikih, pogosteje se nagibajo k uživanju drog in kriminalnim dejanjem.

In ker jih največ med njimi odrašča brez očetov, so brez zgledov in si te iščejo na ulici. Družba brez očetov, cilj hrepenenja iz leta 68, je v resnici družba osiromašenja v obeh smereh: v visoko specializirani preobremenjenosti in v socialni posurovelosti.

In že davno so državno nastavljeni socialni inženirji kapitulirali. Leta in leta so poskušali olepševati razpad družine. Še decembra 1997 je prinesla revija "Familie & Co." članek o enostarševskih družinah. Tam, kjer bi predvidevali reklamo za lastni naslovni program, namreč za družino, se je bralo nekaj presenetljivega. "So mati in otroci družina? Kaj pa je z očetom? Ali tu nekaj ne manjka? Mi menimo: ne!"

Kajti: "otroci brez očetov bodo samostojni, samozavestni in življenjsko iznajdljivi – kolikor odrastejo v prijaznem okolju z materjo, ki gleda na njihov položaj kot na pozitiven izziv."

Po pravici se je ob tem laik čudil. To je bilo, kakor bi v "Motoreviji" brali: "Ali potrebuje avto levo in desno pnevmatiko? Mi menimo: ne! Leva zadošča. Glavno je, da občutimo položaj kot pozitiven izziv."

Komaj deset let pozneje je postalo v deželi opazno hladneje in pot, ki jo sedaj vidi pred seboj družba "minimuma", je kamnita. Vodi skozi neznano pokrajino. Nobenega lepega pogleda ni, ne za odrasle ne za otroke. A vendar ima naša družba še vedno pripravljene bogate "narkozne" ponudbe, ki nam odvrtačajo pogled od resničnosti. Vse televizijske nadomestne družine skrbijo za to, da se

ne čutimo same, čeprav smo: imamo brate in sestre, starše, otroke, četudi le virtualne.

Pogosto so na televiziji prikazane zgledne družine edine, ki so še ohranile nekaj razuma v glavi. Tisti, ki te vloge upodabljajo, so v resnici, na primer v pop svetu, veliko hujši. Madonna, ikona moderne ženske, je dajala zgled za idejo, da očetje niso več potrebni za vzrejo otrok – svojega prvega otroka je dala zaploditi nekemu trenerju fitnessa, ki ga je odpravila s sedemmestnim dolarskim zneskom.

Michael Jackson je naredil obratno. Plačal je nadomestno mater za svoje otroke. Enega od njih je držal z okna hotela Adlon kakor kako Barbiko: otroci kot igrače, kot neodpovedljiv dodatek ljudem, ki imajo že vse.

Tudi tam, kjer v showbusinessu končno pride do nastanka družine, lahko z malčki le sočustvujemo. Tam je potem družina le karikatura novonastalih bogataških povzpeticov, na primer pri bivši Spice-girl Victoriji in nogometašu Davidu Beckhamu, ki sta postavila otrokom na svojem posestvu v grofiji Hertfordshire lasten viteški grad s priključeno igralnico.

Sicer pa sta kot krstnega botra in botro, torej duhovna voditelja in spremljevalca za svoje otroke, oba premaknjena zvezdnika zadolžila nič manj premaknjena show-zvezdnika Eltona Johna in Liz Hurley.

Kaj moreta zdaj tadva prinesiti otrokom? Kozmetične nasvete? In kako se ob tem ne bi krohotali?

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

Tako se dela spačke. In neskončno množino dekadentne snovi za imame tega sveta, za vse islamske družinske glavarje. Lasten viteški grad! Vrh vseh so to taki, ki jim gre dobro.

Kaj pa je z drugimi? Kaj je z nekom, kakor je Michael, ki prihaja iz Berlin-Zellendorfa in je pristal v džungli Neuköllna, kjer se bori za življenje? Michaelov socialni padec gre strahovito hitro – traja le en filmski rez dolgo. Michael je glavni junak v novi socialni kriminalki “Surovo” (“Knallhart”) Detleva Bucka, ki prihaja ta teden v kinodvorane.⁶

Začne se z naravnost značilnim prizorom naše “družbe po nagnjenju”. Miriam, okoli 30 let, postavi bogat prijatelj, neki dr. Peters, z njenim 15-letnim sinom vred na cesto. Zakaj? Sit je je. Miriamino dotedanje življenje je teklo ves čas enako: vedno znova ločitve, včasih je odšla ona, včasih partner, potem ko sta se nekaj časa zabavala. Ko je dobila Michaela, je bila stara 15 let.

Zdaj se njeno življenje spet enkrat spremeni čez noč. Gre iz luksuzne vile v odlični berlinski četrti Zehlendorf in se znajde v razpadajočem socialnem stanovanju v zloglasnem getu Neukölln, enem od najrevnejših četrti v Nemčiji in notoričnem prvaku v nasilniških statistikah.

Patchwork-družina, v kateri draga darila nadomeščajo manjkajočo naklonjenost, se s selitvijo spremeni v socialno skupnost, za katero skrbi uredba Hartz

IV⁷: brezposelna samohranilka z mladoletnim sinom.

Za Neukölln taka družina ne zadošča. Tam, v Buckovem filmu prav tako kakor v grobi resničnosti, turške in arabske mladostniške tolpe stalno korakajo po ulicah in terorizirajo vsakogar, za katerega domnevajo, da je šibkejši od njih. Tudi Michaela že prvi dan v novem okolju pretepejo in “oskubijo”: storilci ga oropajo za čevlje in zahtevajo neke vrste varščino, 50 evrov.

Michaelu se zgodi skoraj usodna napaka. Gre na policijo. Zato ga še enkrat pretepejo, kajti ta družba tu spodaj, vzporedna družba, ureja konflikte sama med seboj. Ima svoje lastne zakone, svoje lastne centre moči. Michaela zvežejo in mu na glavo povežejo vedro. In nato eden po njem udriha z baseballsko palico.

Buckov film tvega pogled ne le v družbeno dno, marveč tudi v neki tuj svet. V prenekaterih delih Neuköllna se govori le turško. Družine so organizirane okoli patriarha, ženske so večinoma zastrte in ostajajo doma. Mlade, za možitev godne ženske pripeljejo iz domovine prek velikih sorodstvenih mrež. Te ne bodo govorile in tudi ne smejo govoriti nemško. Končno je za vse poskrbljeno: za rojevanje, zakonske zveze, potomstvo, zapuščine. To je avtarkičen, stari kozmos v novem svetu. In ta veže.

“Zame je to tudi film o družini”, pravi režiser Buck. “Mladostnik iz arabske

⁶ 06. 03. 2006

⁷ Hartz 4 je uredba o denarni socialni pomoči v Nemčiji. Kar je bila prej “socialna pomoč”, je sedaj Hartz 4.

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

družine jih najbrž ne dobi po grbi, ker šteje njegova družina 200 članov, sin matere samohranilke pa seveda jih.”

Buckov filmski junak Michael se ponižan zateče k dvema novima prijateljema, katerih staršev ni nikjer videti. Na svoj način tudi on dobi službo. Zaposli se kot kurir mogočnega arabskega prekupčevalca drog, ki ga ščiti pred Erolom, brutalnim vodjo turške tolpe.

Sam Erol, “človeški pitbull v trenirki iz balonske svile” in “mora vseh pooblaščenecv za integracijo” (“Die Zeit”) ima, čeprav je očitno še šoloobvezen, že svojo lastno družino. V neki sceni ga njegova prijateljica nadira, da bi moral iti končno tudi on kdaj po nakupih, v neki drugi potiska voziček z dvojčkoma. Ko tako nebogljjen obstane pred stopnicami, mu pri nošenju vozička pomaga prav njegova žrtev Michael.

Za kulisami je Buck dal začititi povezanost tujih velikih družin. “Dobro, da si me angažiral”, mu je rekel v Beirutu rojeni igralec Kida Khodr Ramadan, ki v filmu “Surovo” (“Knallhart”) igra razpečevalca mamil. Zdaj si bo film prišlo ogledat “300 gledalcev več”: vsa Ramadanova družina.

Buckova lastna družina je nekoliko manjša: s svojo soprogo ima tri hčerke, stare 4, 6 in 18 let. Ko se je najavil prvi otrok, je Buck še študiral, in to “prav film, torej nič solidnega”. Očitno pa Buck ne spada med preveč boječ tip ljudi. “Enkrat je bil otrok pač tu”, pravi režiser. Nikoli ni koval velikih življenjskih načrtov, a njegova partnerica mu je vedno zagotavljala: “bova že zmogla.”

Danes biva družina na deželi v Schleswig-Holsteinu, Buck sam ima tudi stanovanje v Berlinu ter urada v Berlinu in Hamburgu. To je cigansko življenje. “Pogosto sedim na vlaku”, pravi Buck. Vendar družina drži skupaj, daje moč.

Poleti namerava režiser posneti otroški film “Roke proč od Mississippija” po romanu avtorice bestsellerjev Cornelia Funke. K temu so ga pripravile hčerke, ki so poleg tega velike oboževalke “otrok iz Bullerbüja”. Astrid Lindgren je v teh zgodbah počastila švedsko podeželsko idilo, polno nedotaknjenih družin, z mnogo otroci in živalmi.

Otroci imajo ravno kar zadeva našo v povezavah tako šibko “družbo po nagnjenju” ekstravaganten okus.

Hočejo družino. Tako veliko, kakor je mogoče.

Bolj in bolj politični glavarji pogledujejo navzdol, v dolino, na to neskončno potovanje, ki gre nasproti zahajajočemu soncu, in nič več ne zapirajo oči pred dejstvom, da je vedno več starejših in krhkih in med njimi le nekaj močnejših mladih in vedno manj otrok.

Še ob začetku svojega vladanja je tedanji kancler Gerhard Schröder označil družinsko politiko kot “prazne marnje”. Sedaj, po koncu svoje vladavine, pa ne more razumeti, “zakaj se v zadnjih 40 letih za ta problem nismo zmenili”.

Družina se tudi stranki SPD ne zdi več represivni meščanski pekel, ki jo je treba “streti”, marveč povsem zaželeno stanje, posebno tam, kjer država ne more več držati svojih obljub glede socialne varnosti. Zaželeno stanje so

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

postale družine, v katerih odraščajo otroci, družine, ki skrbijo tudi za svoje ostarele.

Dežela potrebuje otroke! Otroci so nenadoma postali popularni argument. In tu ni daleč naslednji primer zlorabe – politične. Navadili smo se na to, da med volilnimi kampanjami politiki trepljajo otroške glave. Sedaj ima z njimi opravka tarifna politika. Sindikatu Ver.di se je posrečilo prodati svoj boj za skrajšanje delovnega časa z mottom “18 minut več za očija”.

Zdaj skušajo vse stranke hkrati gnati družinsko politiko, in zelo ohrabrujoče je, da imamo CDU-jevo družinsko ministrico, ki ima sedem otrok in vendarle žanje odobravanje vseh teh 35-letnih medijskih tet in medijskih stricev brez otrok, ki so doslej prepevali visoko pesem brezmejnemu razcvetu vedno le lastne osebnosti.

Edini kavelj pri tem je: ministrica je superženska. Kdo je že videl kaj takega? Kateri minister lahko vzgaja sedem otrok, nadzoruje njihovo šolsko delo, jim meri vročino? Ali živi v kinu? Vsekakor daje zgled nedosegljivega modela življenja, z nasmehom na ustnicah. Je poosebljena preobremenjenost.

A stvari gredo le prek zgledov, med katerimi je CDU-jeva ministrica vidno simpatičen primer. Tudi ona že ima izkušnjo, da so zmogljivosti političnega usmerjanja omejene. Tako ali tako. Sicer Nemčija v mednarodni primerjavi

demografsko ne bi bila povsem zadaj, čeprav ima razmeroma zelo visoke dodatke za družinsko podporo.

V ZDA komajda obstojajo kake podpore. Kljub temu je naravni prirastek eden najvišjih med industrijskimi narodi. Posebej visoko rodnost ima religiozni srednji zahod – očitno je zaupanje v Boga učinkovitejša vzpodbuda kakor sto evrov več na mesec.

Zares: Kdo neki se spusti v “avanturo otrok” zaradi manjše davčne osnove? Tu so pomembnejše ciljna vlaganja v dnevno otroško varstvo (celodnevne otroške vrtce) in celodnevne šole, ki so gotovo sozaslužne za višjo rodnost v sosednji Franciji.

Veliko več kakor doslej, pravi avtor Minimuma Schirmacher ob pogledu na prihodnost, bo slonelo na ženskah. Ženske so tiste, ki rojevajo otroke na svet. Poleg tega so to visokokvalificirane ženske, brez katerih tudi trg delovne sile ne more shajati. Ženske bodo potrebne kot socialno orodje, kot organizatorke in kratko malo kot odpornejši spol – na usodnem potovanju Donnerske karavane, ki je nasedla na ledenem prelazu, so bile ženske tiste, ki so organizirale preživetje.

In ženske so imele pri tem uspeh, ker so imele dar nesebičnosti in zmožnost žrtvovanja. Verjetno so one tiste, ki bi lahko dale našim otrokom pogum, da bi spet tudi sami prinašali na svet otroke.

Angela Gatterburg, Matthias Matussek,
Martin Wolf
Der Spiegel 10 / 2006

Spieglov pogovor
“**Bili smo preprogramirani**”

Izdajatelj “FAZ”, Frank Schirmmacher, 46, o vzrokih in posledicah zmanjševanja števila rojstev, sokrivdi politike in možnostih, da vedno manj številni Nemci ohranijo svojo identiteto

Spiegel: Gospod Schirmmacher, ali že zjutraj vstanete pesimistično razpoloženi?

Schirmmacher: Sploh ne, sem optimističen, a tudi zelo realističen človek.

Spiegel: Če beremo vašo knjigo¹, se nam vsiljuje podoba vlaka, ki vozi neusmiljeno v katastrofo, pa ga ne more nihče ustaviti.

Schirmmacher: Sam bi to povedal drugače. Vlak je zares na tiru, na katerega ne spada. Vendar je nekje v daljavi še ena kretnica, ki jo mi lahko preklonimo.

Spiegel: Na vlaku sedi v prihodnosti vedno manj družin in vedno manj otrok. Zakaj je naše preživetje odvisno ravno od obstoja meščanske družine?

Schirmmacher: Gre za to, da pojem družine najprej osvobodimo vsega ideološkega, da, celo vsega civilizacijskega. To se da storiti zato, ker je družina nekaj pravadnega. Kaj ostane, ko vse to odstranimo? V raziskavi

sem se podrobno ukvarjal z dvema katastrofama, z grozljivim koncem konvoja naseljencev na poti v Kalifornijo in s požarno katastrofo v Angliji iz leta 1973. V obeh primerih se je pokazalo, kako odločilne so družine v uri krize.

Spiegel: Presenetljivo. Mislili bi, da lahko fleksibilni posamezniki ustrezno reagirajo.

Schirmmacher: Družine se izkažejo, če se smem tako izraziti, kot “tovarne preživetja”. Proizvajajo altruizem. Žrtvujejo se, razvijajo ekonomijo delitve dobrin, in to tako materialne kakor nematerialne vrste. Delijo hrano, pa tudi informacije. Kdor je šibek, torej otrok ali starec, ima kot član družine več možnosti, da ubeži katastrofi. Ima utemeljeno upanje: ne bodo me pustili zadaj, na cedilu.

Spiegel: Deli moderne kulture učijo nekaj drugega: preživi samo posameznik, tisti, ki ni vezan, brezobzirni in odločni. Torej macho.

¹ Frank Schirmmacher: “Minimum”. Karl Blessing Verlag, München; 192 strani; 16 EUR.

Schirmacher: Temu nasprotuje že samo evolucijska biologija. Ženske živijo dalj in se lahko bolje prilagodijo. "Odločneži" brez družinskih vezi so bili prvi, ki so pomrli v katastrofi pri prelazu Donner.

Spiegel: Ne živimo ves čas v ekstremnih razmerah. Se da vaše analize katastrof prenesti na sedanost? Kdor živi brez otrok in zasluži dvojno, živi bolje od ljudi, ki imajo otroke. Saj se vendar še vedno zdi, da pripadajo prijetne strani življenja samskemu človeku.

Schirmacher: Prav to je problem: s pomočjo materialnih ključnih dražljajev, ki vodijo v napačno smer, smo tu ponovno posegli v naravo. Sploh ne gre toliko za to, kaj vse imajo ljudje brez otrok. Gre za to, da mora ravna tisti, ki se odloči za otroke, dobesedno ravnati proti družbenemu razumu. Zato tako mnogo staršev pravi, da se čutijo "kakor bebcí". Strašno mikavno je, odločiti se proti otrokom in družini. Seveda, dokler imamo poklic in služimo denar, potujemo kot posamezniki mnogo bolje. Toda to deluje samo v pogojih skoraj popolnega blagostanja, kakor smo ga doživeli v letih med 1970 in 1990.

Spiegel: In sedaj je zabave konec. Moramo torej nazaj k starim vzorcem?

Schirmacher: Družina z otroci, ki odraščajo v njej, je prasila. Lahko jo občutimo kot ozkosrčno. Z njo se povezujejo določene oblike ozkosti in trivialnosti. Toda država se poslužuje lekcij, ki prihajajo iz družine. Kar je treba jemati kot pravično, izvira iz družine. Prav tako predstave o socialni

in solidarni družbi.

Spiegel: Ki jo je mati država poskušala prevzemati in uresničevati tako dolgo, dokler ji niso dolgovi zrasli čez glavo. Pravzaprav zelo človeška značilnost.

Schirmacher: Jaz sem odraščal v času Willyja Brandta in sem zares mislil, ta država me ne bo nikoli pustila na cedilu. Moja babica je na primer prejemale rento, ki je izviral iz cesarskega obdobja – in to po dveh svetovnih vojnah, po obdobju inflacije in po reformi valute. Kdor je zrasel v takem okolju, ne more drugače, kakor da jemlje državo kot bolj lojalno in vsemogočno, kakor je kdajkoli lahko družina. Na koncu pozabi, kako med-sebojno povezani sta družina in življenjska varnost.

Spiegel: Kakšne posledice je imel ta državni optimizem?

Schirmacher: Zamudili smo 20 let. Kje je ostalo poglavje, da smo prihranili s tem, da je prišlo na svet manj otrok? To smo investirali v več dopusta, v zmanjševanje delovnega časa, v potrošništvo.

Spiegel: To je bila pot v Jaz-družbo. Tip zmagovalca je tip človeka, ki ne deli dobrin. Kdor daje, je bedak.

Schirmacher: Da, v tem sporočilu je najbolj uničujoč signal: ljudje so se pripravljene žrtvovati, niso pa pripravljene, da se jih potem obravnava še kot objektivno nore. Današnji otroci bodo tisti, od katerih bomo pozneje hoteli živeti, ki jih bomo verjetno povabili k blagajni. Mi smo se objestno igrali z enim od prazakonov človeške narave in naredili iz rojevanja otrok, ki

je dejansko globoko segajoče, prvinsko, elementarno, človeško in povsem individualno vprašanje, ekonomsko in praktično-življenjsko tehtanje.

Spiegel: Država skuša popraviti, kar je uničila. Prizadeva si za več denarja za otroke.

Schirmacher: Vlak je odpeljal. Vprašanje, ki se nam zastavlja, je tako elementarno, da se ga ne da rešiti s 50 evri za otroški dodatek.

Spiegel: A vendar Francija s svojimi državnimi družinskimi ukrepi ni bila ne-uspešna.

Schirmacher: Francozi so bili v prvi svetovni vojni soočeni z mlado, agresivno Nemčijo, in pred tem prav tako že leta 1870/71. Že takrat so rekli: "To se nam ne bo nikoli več zgodilo." In so podpirali družino. Toda prosim, nobenih iluzij. Boljša preskrba z otroškimi jaslami in denarjem tudi v Franciji ne vodi k temu, da bi bili sedaj na ravni, ki zagotavlja obstoj.

Spiegel: Kakšne posledice bo imelo vse to za naše otroke?

Schirmacher: Da ljudje vedno dobivajo otroke – na tem je ja zgrajena naša socialna država –, je, kakor se je izkazalo, naravni zakon le tako dolgo, dokler število otrok, bratov in sester, bratrancev in sestričen, prijateljev in prijateljic enake starosti, v obdobju socializacije otroka ne zdrkne pod neko določeno raven. Zdaj pa se je to zgodilo. Na območjih z manj otroci dobivajo tudi ti otroci manj otrok. Ta proces bi nas moral čuditi, saj morda ustreza biološkemu preprogramiranju.

Spiegel: Smo doživeli neke vrste mutacijo?

Schirmacher: Zdaj je v naših glavah popolnoma nov program, ki ga predajamo naprej, in se glasi: manj otrok! V tej drugi generaciji torej sploh ne gre več za vprašanje vrednot. Nečesa smo se "od-učili", nečesa ne znamo več. To ni brez posledic. Tem manj številnim otrokom ne nalagamo le naših dolgov, tudi sorodstveno jih puščamo same, vedno manj imajo bratov in sester, bratrancev in sestričen, s katerimi bi si delili bremena. Soočeni bodo s starajočo se družbo z mnogimi ljudmi, ki niso nikoli rojevali otrok, pa nenadoma potrebujejo pomoč. Prevzeti bodo morali dolgove, ki jih niso sami ustvarili, dolgove materialne in čustvene narave. Oni in ne današnji 45-letniki bodo resnična "sendvična generacija": kot starši in kot maloštevilni, zadolženi za mnoge ostarele. Najmanj 40 let življenja bodo morali posvetiti od njih odvisnim. Najprej lastnim otrokom, potem svojim staršem. Od kje bi moral pravzaprav priti altruizem, ki je za kaj takega potreben? Predvsem, ker bo najbližji sorodnik teh otrok 30 let starejši.

Spiegel: Družina je poligon za treniranje čustev, za gojenje ljubezni do bližnjega, in vidno postaja to bolj in bolj osiromašeno?

Schirmacher: Izsledki raziskav vedno jasneje kažejo: da bi razvili skrbno, ljubeznivo mentaliteto, je potrebno videti, kako odraščajo otroci. Mlajši se učijo od starejših. Da občutimo vezi kot dobre, jih je potrebno doživeti. Število

tistih, ki tega ne bodo mogli več doživeti, bo raslo. Atomizacija družbe sploh še ni dosegla skrajnih meja. Sedaj doživljamo demo-grafski prehod, katerega usodnega učinka sploh še ne zaznavamo.

Spiegel: Kaj imamo, se zavemo šele, ko je to izgubljeno za prihodnost. Kaj je razlog, da tako mukoma zaznavamo te spremem-be?

Schirmacher: Kultura v naših glavah izhaja iz povsem drugega sveta. Če berem Thomasa Manna ali na primer Rilkeja, moram spoznati, da sta bila to človeka, povezana v orjaške sorodstvene mreže.

Spiegel: Ali tudi vi izvirate iz take mreže?

Schirmacher: Imam mnogo bratrancev in sestričen. Obdaja me zelo veliko nečakov in nečakinj. Sam imam sina, ki mu morda pripisujem preveč, ker je edinec. To vidim tudi v svojem okolju: kdo je tu zares v stiski? Kje je ta mreža, tudi kulturno?

Spiegel: Družinsko močni islam trka sedaj v to kulturno praznino. Bo izkoristil identitetno šibkost atomizirane zahodne družbe?

Schirmacher: Kultura, v kateri živim, v kateri lahko napišem knjigo in o njej razpravljam, je zahodna, razsvetljenska kultura, ki izvira iz zahodnih, krščanskih vrednot. Vsakdo ve, da nam je del islamskega sveta napovedal

vojno. Musli-manska reconquista ima demografske vzroke, naravni prirastek se bo v teh deže-lah povečeval vse do 2020.

Spiegel: Kakor je dejal Botho Strauß²: “Kmalu ne bodo več potrebovali naše tolerantnosti.”

Schirmacher: Zanimivo je, da je omenil tudi družino, ki pomaga “v stiski in potrebi”. Prepričan sem, da bo ta vrsta družine – v nasprotju z “družino z Lipove ulice”³ – določala debate v prihodnosti. Islamske družbe so mlade, močno povezane, družinske in religiozne, in kot vse take dežele, ki konkurirajo v globalnem svetu, močne.

Spiegel: Kako pomemben ali koliko v pomoč je tedaj narod kot prostor pripadnosti? Kako pomemben je patriotizem?

Schirmacher: Je pomemben. O stvareh, ki jih zastopam, moram biti prepričan. Kakor pravi neka turška avtorica: Zakaj se morajo Turki, ki živijo tukaj, identificirati z Nemčijo, če tega niti Nemci ne delajo.

Spiegel: To pa ne pomeni kulturnega boja.

Schirmacher: Prav nasprotno. Vprašanje integracije priseljencev, ki živijo tukaj, ni nikakršno vprašanje luksuza, marveč je eksistenčnega pomena za našo družbo. In uspela integracija reši potem samoumevno tudi nekaj demografskih problemov.

² Botho Strauß: (*2. december 1944 v Naumburgu), nemški pisatelj in dramatik. Spada med najbolj brane nemške pisatelje in najuspešnejše in najpogosteje uprizarjane sodobne dramske avtorje na nemških odrih.

³ Lindenstraße (= Lipova ulica) je tv-nadaljevanka, ki jo že leta vsak dan vrtijo v Nemčiji in prikazuje življenje navadnih ljudi, ki živijo na “Lipovi ulici”.

Spiegel: Najprej pa je za nas pomembno: pre-misliti.

Schirmacher: Da. Saj komaj še vemo, kako je treba ravnati z otroci. In otroci ne vedo več, kako se bodo lahko pozneje soočali s svojo željo po otrocih. Tu ne gre več samo za spremembo predstav o vrednotah. Tu očitno že teče ne progam, ki se izmika našemu nadzoru.

Spiegel: Imate 14-letnega sina, ki ga po vaši razlagi čaka mračna prihodnost. Kaj mu svetujete?

Schirmacher: Čim prej si poišči ženo, bodi do nje prijazen, kajti za žene se bo v prihodnosti treba boriti, ker jih bo malo! In pravočasno ustvari čim večjo družino.

Spiegel: Gospod Schirmacher, zahvaljujemo se Vam za ta pogovor.

Frank Schirmacher

Frank Schirmacher (*5. septembra 1959 v Wiesbadnu) je končal študij germanistike, anglistike in filozofije v Heidelbergu in Cambridgeu. Leta 1988 doktoriral z disertacijo iz Franza Kafke na univerzi v Siegnu. Leta 1985 začel delati kot eden od urednikov za Frankfurter Allgemeine Zeitung. Leta 1993 je na FAZ postal šef redakcije "Literatura in literarno življenje" in s tem naslednik Marcela Reicha-Ranickega. Leta 1994 je nasledil Joachima Festa kot eden petih izdajateljev FAZ. Dal je temeljna izhodišča za debate o genski tehnologiji, raziskovanju možganov in v zadnjem času (od začetka 2005) o demografskih spremembah v Nemčiji in Evropi. Vedno se mu je posrečilo načenjati "velike teme".

Leta 2004 je Schirmacher objavil bestseller "Metuzalemova zarota", v kateri prerokuje postaranje družbe zaradi nizke rodnosti. Za delo je dobil literarno nagrado "Zlato pero".

Leta 2006 je izšla njegova knjiga Minimum. Naslov nakazuje na Schirmacherjevo analizo posledic rakraja družine kot "klično celico družbe" in s tem krčenje družbenih povezav na minimum. Kritiki so mu očitali, da propagira neokonzervatino podobo žensk in dramatizira statistike. Vsekakor se mu je spet posrečilo, da je sprožil široko medijsko debato.

DEMOGRAFSKA KRIZA

Poziv vladi in državnemu zboru Republike Slovenije

Na skupščini Sveta katoliških laikov Slovenije dne 15. novembra zbrani predstavniki katoliških laičkih organizacij pozdravljamo razmislek o dolgoročni razvojni strategiji. Ob tem vse člane Vlade in Državnega zbora Republike Slovenije pozivamo, da v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007 – 2023 ne zamudijo odlične priložnosti za rešitev demografske krize v Sloveniji kot temelja strategije razvoja.

Že več desetletij je rodnost v Sloveniji pod ravnijo, ki bi zagotavljala naravno obnavljanje prebivalstva.

Za naravno obnavljanje prebivalstva bi morala v povprečju ženska roditi vsaj 2 otroka, v Sloveniji bi to letno pomenilo okoli 30 000 otrok. V zadnjih letih se je število rojstev v Sloveniji ustalilo pod 18 000 oziroma pod 1,3 otroka na žensko, s čemer zaostajamo za skoraj vsemi evropskimi državami. Ob tako nizki rodnosti se bo število Slovencev v času pričakovane življenske dobe prepolovilo.

Dolgoletno nižanje rodnosti v Sloveniji se že kaže v staranju prebivalstva. Evropska komisija ugotavlja, da je Slovenija zaradi demografskih pritiskov na področju javnih financ med najbolj ogroženimi članicami EU-ja.

V zadnjih 15 letih se je povprečna starost prebivalstva dvignila za več kot štiri leta. Število mlajših od 15 let je v tem času padlo za več kot 100 000, število starejših od 65 let pa se je v istem časovnem obdobju povečalo skoraj za 100 000.

Glede na sedanje stanje v Sloveniji mora postati skrb za demografsko stabilnost temelj nacionalne strategije razvoja. Prvi korak bi morali

narediti z vsestransko proučitvijo demografskega stanja v Sloveniji in možnih ukrepov, kar bi dosegli s spodbujanjem raziskovanja na tem področju. Izsledkom teh študij naj sledi celovita nacionalna strategija, s katero bomo ustvarili v Sloveniji tako otrokom kot staršem bistveno bolj naklonjeno okolje.

Zavedati se moramo, da je temeljno ravnovesje domačega prebivalstva nujni pogoj za gospodarski, kulturni ter duhovni razvoj naše domovine. Prizadevanja države za večjo rodnost zato ne smemo razumeti kot strošek ali miloščino, ampak kot nujno naložbo v kakovostno bodočnost.

Pismo dr. Draga Čeparja uredništvu Dela,
objavljeno v Sobotni Prilogi dne 13.10.2006

V prispevku "Učitelji kmalu brez dela?" avtor opozarja na žalostno dejstvo zmanjševanja števila šolskih otrok in njegove posledice. Zapisal pa je še: "Število rojstev v Sloveniji upada, a nič drugače ni v večini drugih evropskih držav."

Pa je drugače! Evropska Unija nas uvršča v skupino držav, za katere jo najbolj skrbi. Ne zaradi narodnega obstoja, to ni njihova skrb, ampak zaradi predvidenih težav v javnih financah.

Večina evropskih držav res ne dosega rodnosti, potrebne za enostavno obnavljanje, vendar niso vse enako daleč od nje. Blizu dvema otrokoma na žensko so bile leta 2004 (to so zadnji objavljeni podatki) Islandija (2.04), Irska (1.93), Francija (1.91), Norveška (1.83), Finska (1.80), Danska (1.78), Švedska (1.75), Nizozemska (1.73), izdatno pa to mejo presega Turčija. Dejstvo je, da je Slovenija (1.25) v Evropi in svetu na dnu lestvice rodnosti, kjer jo sem in tja za kako leto prehiti kaka država za kak odstotek. Hudo je, da to stanje na dnu pri nas najdlje traja. Če primanjkljaje rojstev do rodnosti enostavnega obnavljanja seštejemo od leta 1980 do 2005, ugotovimo, da nam manjka 260 000 otrok. Takega razmerja primanjkljaja otrok do prebivalstva nima

nobena država EU. Po razmerju med številom otrok v starosti od 0 do 14 let in številom prebivalcev v starosti od 15 do 64 let je bila Slovenija z vrednostjo razmerja 20.8 dne 1. 1. 2004 najslabša od vseh sedanjih članic EU. Dne 1. januarja 2005 je to žalostno prvenstvo potrdila, saj je razmerje padlo na 20.4.

Ko se primerjamo z drugimi evropskimi državami in narodi in se skušamo tolažiti, da imajo tudi oni podobne probleme, je treba upoštevati, da smo Slovenci dosti bližje kritični "masi", potrebni za ohranjanje bistvenih narodovih ustanov. Zato moramo to vzeti bolj resno kot drugi. Isti problem pri sosedu za nas ni tolažba, ampak skrb, saj manj otrok v drugih državah EU prinaša večjo verjetnost, da bodo naši odšli tja.

Potrebni so učinkoviti ukrepi za podporo odločanju za življenje. Ker pa dvajsetletnikov ni mogoče roditi, nam tudi takojšen izrazit dvig rodnosti ne bo nadomestil omenjenih 260 000 manjkajočih. Zato je potrebno razmišljati o kratkoročnih in o dolgoročnih ukrepih in jih odločno udeležati. To bo mogoče, če se bo tudi javnost zavedala vseh posledic, resnosti in globine slovenske demografske luknje.

Dr. Drago Čepar

Izvelek iz pravil društva

7. člen: Naloge društva so:

1. vzpodbujati člane k osebni in skupinski študiju perečih družbenih vprašanj v krščanskem duhu,
2. prirejati predavanja, seminarje in pogovore za člane društva, za ostale pa v skladu z veljavnimi predpisi in v okviru dejavnosti društva,
3. organizirati posvetovanja o posameznih vprašanjih s področja dejavnosti društva,
4. organizirati posebne tečaje za stalno izobraževanje,
5. izdajati društvene publikacije v skladu z veljavnimi predpisi in posredno ali neposredno sodelovati pri drugih javnih občilih,
6. objavljati svoja stališča k aktualnim vprašanjem,
7. povezovati svoje člane s prirejanjem družabnih srečanj, izletov in drugih oblik medsebojnega spoznavanja,
8. sodelovati s podobnimi organizacijami doma in po svetu.

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI) je član mednarodne organizacije **Pax Romana**, ki ima svetovalni status pri Združenih narodih v New Yorku, Genevi in na Dunaju pa tudi pri UNESCO v Parizu.

Pax Romana, in z njo SKI, si prizadeva izražati moderno kulturo v luči krščanske vere z naslednjimi cilji:

- s filozofskimi, znanstvenimi in tehnološkimi prispevki sodelovati v dialogu, da bi ugotovili, kako bi bolje izrazili krščansko vero v okviru današnje kulture in kako bi obogatili kulturo z bogastvom verovanja,
- kritično analizirati glavne ideje in mite, da bi napredovali k svobodnejši, odprtejši in tolerantnejši družbi,
- prispevati k razvoju pravičnosti, svoboščin, človekovih pravic in pravic narodov s ciljem ustvariti mir,
- pospeševati teološko ustvarjalnost ob upoštevanju posebne pristojnosti poklicnih teologov,
- pomagati kritičnim skupinam kristjanov pri usklajevanju njihove zvestobe evangeliju in intelektualne ter moralne odgovornosti,
- pospešiti sodelovanje in dialog tako med skupnostmi različnih verskih tradicij kot tudi med verujočimi in neverujočimi,
- vzpodbuditi kulturne stike, ki temeljijo na spoštovanju različnosti, odpravi nadvlade in diskriminacije ter na priznavanju pluralizma krščanskih občeštev.

VSEBINA

dr. Tomaž Kranjc

BOMO PREŽIVELI? DEMOGRAFSKI POLOŽAJ SLOVENIJE

dr. Lojze Gosar

OZADJA IZUMIRANJA PREBIVALSTVA SLOVENIJE

prof. dr. Janez Malačič

DEMOGRAFSKA PRIHODNOST SLOVENIJE IN MOŽNOSTI PREBIVALSTVENE POLITIKE

KAKO POMANJKANJE OTROK USTVARJA DRUŽBO EGOISTOV

BILI SMO PREPROGRAMIRANI